

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

(підпис) (ім'я та ПРІЗВИЩЕ)
«__»_ _____ 20__р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 052 «Політологія»
освітньо-наукової програми «Політичні технології та аналітика»
на тему: Механізми локалізації Національного плану дій з виконання
резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”

Здобувача групи ПТ.м-21 Даценка Костянтина Михайловича

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело.

(підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник: старший викладач, канд. філософ. наук Юлія Савельєва

Суми 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. КОМПЛЯЦІЯ ПРАКТИК ЛОКАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЛАНУ ДІЙ З ВИКОНАННЯ РЕЗОЛЮЦІЇ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН 1325 “ЖІНКИ, МИР, БЕЗПЕКА” ТА ЇХ АНАЛІЗ.....	9
1.1. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»: передумови виникнення та перспективи виконання на місцевому рівні	9
1.2 Законодавчі і нормативно-правові аспекти локалізації плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" в Україні.....	13
1.3. Практика Нідерландів щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»	18
РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЛОКАЛІЗАЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЛАНУ ДІЙ З ВИКОНАННЯ РЕЗОЛЮЦІЇ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН 1325 “ЖІНКИ, МИР, БЕЗПЕКА”.....	24
2.1. Безпекові потреби різних груп населення.....	24
2.2. Особливості і потреби органів місцевого самоврядування в Україні як імплементаторів політики гендерної рівності і безпекової політики	28
2.3. Гендерна інтеграція у муніципальні послуги на рівні територіальних громад в Україні.....	33
РОЗДІЛ 3. ЛОКАЛІЗАЦІЯ ПЛАНУ ДІЙ З ВИКОНАННЯ РЕЗОЛЮЦІЇ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН 1325 “ЖІНКИ, МИР, БЕЗПЕКА” ЯК ВІДПОВІДЬ НА БЕЗПЕКОВІ ПОТРЕБИ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ.....	41
3.1. Органи місцевого самоврядування у структурі Національного гендерного механізму в Україні: зв'язок з локалізацією НПД 1325.....	41
3.2. Рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо локалізації Національного плану дій «Жінки, мир, безпека».....	50
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ЖМБ – порядок денний «Жінки, мир, безпека»

КДО – консультативно-дорадчий орган

ЛПД 1325 – локальний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»

НПД 1325 – Національний план з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»

ОМС – органи місцевого самоврядування

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ППЛ і ГР – підхід, що базується на дотриманні прав людини і гендерній рівності

Резолюція 1325 – резолюція Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека»

ЦОВВ – центральні органи виконавчої влади

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційної роботи здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти

Даценка Костянтина Михайловича на тему: «Механізми локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»

(76 сторінок, 66 використаних джерел)

1. Ключові слова: локалізація, Національний план дій, резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», безпека, гендер, групи населення, що перебувають у вразливій ситуації.

2. Об'єкт: локалізація Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека».

3. Предмет: чинники сприяння та перешкод локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року.

4. Мета та завдання дослідження полягають у вивченні досвіду і перспектив органів місцевого самоврядування у гендерній інтеграції в контексті локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» та розробленні рекомендацій щодо посилення ефективності локалізації в Україні Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року.

5. Методологія дослідження включає загальні та спеціальні наукові методи: методи теоретичного рівня (аналіз, синтез), які слугували для аналізу наукових джерел, законодавчої і нормативно-правової бази, результатів досліджень, при цьому окрему увагу приділено гендерному аналізу; методи емпіричного рівня (обробка даних), експериментально-теоретичного рівня (моделювання) слугували для розроблення рекомендацій.

6. Встановлено, що локалізація Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року сприяють посиленню ефективності безпекової політики як на місцевому, так і на національному рівні, якщо: 1) ідентифіковано та відбувається реагування на різні безпекові виклики для різних цільових груп в стратегіях, програмах та планах дій різного спрямування; 2) організована співпраця органів влади та органів місцевого самоврядування з громадянським суспільством, а останнє залучено до процесу прийняття рішень; 3) організована співпраця з міжнародними партнерами та партнерами з розвитку на регіональному рівні у цих питаннях; 4) послуги на місцевому рівні надаються у гендерно чутливий спосіб.

7. Матеріали кваліфікаційної роботи рекомендовано використовувати на рівні територіальних громад при локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року.

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена затвердженням та оновленням Україною Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року (згідно Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1150-р від 16.12.2022). У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну, яке розпочалось 24 лютого 2022 року, наша країна в режимі реального часу вибудовує та реалізує нову політику безпеки. Введення воєнного стану в Україні означило нові підходи до врядування як на центральному, так і на місцевому рівні, що спричиняє ризики прийняття централізованих рішень в мовах переходу на військові адміністрації. При цьому логічно виникають нові пріоритети, що, часом, ставить під ризик досягнення децентралізації останніх років. Зокрема, удаваною є низька пріоритетність гендерних питань як в умовах війни, так і в діяльності органів місцевого самоврядування. А реалізація і попереднього Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2020 року, і оновленого НППД на період до 2025 року засвідчила брак відповідних компетентностей органів місцевого самоврядування щодо його реалізації на місцях, тобто, локалізації. Зрештою, навіть попри той факт, що в сучасних умовах України непросто говорити про розвиток, актуальними для нашої країни залишаються Цілі сталого розвитку до 2030 року, й зокрема ціль 5 «Забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат», ціль 16 «Сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку...» [49].

Мета дослідження – визначити механізми локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”.

Об’єкт дослідження – локалізація Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”.

Предмет дослідження - чинники сприяння та перешкод локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”.

Завдання дослідження:

- Компіляція практик локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” та їх аналіз;

- Визначення чинників, які впливають на локалізацію Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”;

- Експлікація потреб і можливостей органів місцевого самоврядування в гендерній інтеграції;

- Аналіз досвіду та перспектив органів місцевого самоврядування у локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року;

- Напрацювання рекомендацій щодо локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року.

Гіпотеза дослідження – локалізація Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року в Україні залежить від низки чинників, серед яких – вміння ідентифікувати та реагувати на різні безпекові виклики з урахуванням потреб різних цільових груп, рівень співпраці органів влади та органів місцевого самоврядування з громадянським суспільством, залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень, навички співпраці з міжнародними партнерами, гендерна інтеграція у надання послуг на місцевому рівні тощо.

Методологія дослідження включає:

- методи теоретичного рівня (аналіз, синтез), які слугували для аналізу наукових джерел, законодавчої і нормативно-правової бази, результатів досліджень, окрему увагу приділено гендерному аналізу;

- методи емпіричного рівня (обробка даних), експериментально-теоретичного рівня (моделювання) слугували для розроблення рекомендацій.

Теоретична значущість дослідження – напрацювання рекомендацій щодо посилення ефективності локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року є інноваційною діяльністю, яка недостатньо досліджена у науковому полі. Натомість відбувається переважно напрацювання і вивчення практик у цій сфері. Водночас, різні аспекти досліджуваної проблеми (теоретичні і практичні) в соціальному, історико-політичному, правовому векторах потребують актуалізації і наукового осмислення.

Практична значущість дослідження полягає у розробленій низці рекомендацій, яка спрямована на підтримку місцевому самоврядуванню у локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року.

Результати дослідження застосовані на базі проєктної діяльності, згідно меморандуму про партнерство у межах локалізації у Сумській області резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” та Національного плану дій з її виконання.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи магістра: робота складається із вступу, анотації, розділу 1, розділу 2, розділу 3, висновків, списку використаних джерел. У вступі визначено мету, об’єкт, предмет дослідження, завдання, а також обґрунтована актуальність. Загальний обсяг роботи складає 76 сторінок, 66 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. КОМПІЛЯЦІЯ ПРАКТИК ЛОКАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЛАНУ ДІЙ З ВИКОНАННЯ РЕЗОЛЦІЇ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН 1325 «ЖІНКИ, МИР, БЕЗПЕКА» ТА ЇХ АНАЛІЗ

1.1 Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»: передумови виникнення та перспективи виконання на місцевому рівні

Повноцінна участь жінок у встановленні миру робить мир міцнішим – про це свідчить досвід діяльності ООН у сфері захисту і безпеки. В умовах конфліктів участь жінок у вирішенні спірних питань і в перемовинах сприяють як дотриманню прав жінок, так і подовженню перемир'я.

Міжнародна спільнота працює над забезпеченням миру через програму «Жінки, мир, безпека» - у 2000 році Рада Безпеки ООН прийняла цю резолюцію під номером 1325 (2000) та пов'язала питання гендерної рівності із підтримкою міжнародного миру та безпеки. Станом до сьогодні було прийнято ще кілька «сестринських» резолюцій (резолюції 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122, 2242) і всі вони є стовпами, на яких тримається робота Ради Безпеки ООН, але основною була і залишається резолюція «Жінки, мир, безпека» [31].

Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 містить два основні твердження:

- Жінки та чоловіки по-різному зазнають впливу збройного конфлікту,
- Жінки відіграють вирішальну роль у миробудівництві [63].

При цьому жінки, як і раніше, недостатньо представлені, а їх зусилля та успіхи недостатньо визнані у політичних та миротворчих процесах на всіх рівнях, включаючи місцевий. Так, згідно статистики ООН Жінки, в період між 1990 та 2018 роками жінки брали участь у процесах миробудівництва у якості модераторок, свідків/підписантів, переговорниць у близько 10% випадків (відповідно, 3%, 4%, 13%). Крім того, лише 3 з 11 підписаних у 2017 р. угод

про перемир'я, містили гендерно чутливі позиції. Якщо ж жінки беруть участь у миробудівництві, на 35% збільшується вірогідність того, що підписані угоди триватимуть щонайменше 15 років [67].

У 2000 році міжнародна спільнота взяла на себе зобов'язання врахувати вразливе становище жінок у воєнний час та співпрацювати в залученні жінок на всіх рівнях прийняття рішень через розбудову Національних планів дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (далі – НПД 1325). Це також передбачало локалізацію НПД 1325, тобто втілення його на регіональному, місцевому та галузевому рівні. У цьому контексті ООН закликає всі сторони, які беруть участь у конфліктних та миротворчих процесах, підтримувати місцеві жіночі та місцеві мирні ініціативи в процесі вирішення конфліктів [59]. Вкотре варто зауважити, що Резолюція 1325 – це сучасний погляд на зв'язок між такими актуальними питаннями як гендерна рівність, права людини-жінки і конфліктами, які, на жаль, не вщухають у суспільствах, не дивлячись на їхній рівень розвитку.

Для того, щоб жінки надалі мали змогу включатися та ефективно сприяти миробудівництву, згідно духу резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», і на національному, і на місцевому рівнях мають бути створені такі передумови:

1. Рівність має бути беззаперечною цінністю, визнаною на нормативно-правовому рівні. Мають бути забезпечені рівне ставлення до всіх людей та рівні можливості впливу, рівність між успішними та знедоленими. Але рівноправ'я статей виявляється легше узаконити, ніж досягти на практиці. Соціальна та релігійна нерівність часто глибоко вкорінені в культурі і тому її важко подолати. Водночас, зусилля влади щодо досягнення рівності мають включати розширення можливостей через відповідну політику, освіту, перерозподіл ресурсів та до певних умов привілейоване ставлення до тих, хто історично зазнавали нерівності.

2. Інклюзія як соціальна та культурна норма. Інклюзія унормовує ідею рівного справедливого ставлення до різних людей, дозволяє кожному і кожній бути частиною цілого. Звичайно, створення інклюзивних умов стикається з викликами в залежності від стартових умов – і осіб, які потребують інклюзії, і влади, яка має забезпечувати інклюзію. Однак, навіть позитивне ставлення з боку інших часто виявляється життєво важливішим для подолання перешкод, які можуть виникнути.

3. Безпека і захист від насильства. Світ на сьогодні, на жаль, не є безпечним. Ми справедливо обурені насильством у зв'язку з війною, яку розв'язала РФ проти України. Війна є передумовою порушення прав людини, що призводять до фізичної, сексуальної, психологічної чи економічної шкоди або страждань, особливо жінкам, включаючи погрози, примус, позбавлення волі. Отже, забезпечення базової потреби людини у безпеці має залишатися в пріоритетах влади за будь-яких обставин [19].

4. Доступ до знань та навчання. Можливість (фізична, психологічна, матеріальна, часова) отримання знань та навчання є критичною в умовах збройного конфлікту для жінок і дівчат, оскільки, по-перше, саме для них ці можливості в небезпеці звужуються, по-друге, тому, що жінки і дівчата потребують вивчення тактик безпеки та захисту, які суттєво змінюються в цей час [18].

5. Наявні соціальні послуги (у т.ч. догляд за дітьми). Жінки є більш залежними від соціальних послуг, ніж чоловіки. Це зумовлено і більшим спектром гендерних ролей жінок, і нижчим рівнем їх соціального забезпечення. Це робить жінок більш залежними у приватному та публічному житті, оскільки стримує їх можливості мобільності, участі, інклюзії, захисту в решті-решт. Гарантування хоча б мінімального набору соціальних послуг, незалежно від оточуючих умов, є можливістю не втратити участь жіночого населення у суспільних процесах.

6. Фінансова підтримка. Діяльність, яка отримує фінансування, є в більшій мірі зобов'язуючою та отримує вище визнання. Справедлива винагорода також сприяє встановленню рівності, а вибіркова відсутність фінансової підтримки, навпаки, посилює нерівність. Отже, будь-яка діяльність задля досягнення цілей рівності, мусить бути облікована та знаходити фінансову підтримку. Участь жінок у процесах миробудівництва потребує, як і в решті напрямів діяльності із встановлення миру, фінансування.

7. Логістична підтримка (у т.ч. візи, транспортне сполучення). Будь-яке переміщення в умовах військового конфлікту має додаткові ризики, особливо наражаючи на небезпеку найуразливіших, серед яких – жінки і дівчата. Задля можливостей ефективної участі у прийнятті рішень вкрай необхідна фізична присутність людини, тому зовнішнє сприяння безпечній мобільності, пов'язаній з процесами миробудівництва, – це те, в чому жінки мають потребу.

8. Наявність та підтримка жіночого руху. Солідарність з іншими жінками-активістками створює мережі підтримки, надихає, дозволяє обмін досвідом та навчання. Сприяння такому активізму, надання йому ресурсів для існування і розвитку, визнання цінності розуміння ними ситуації та способів її покращення, є важливою частиною встановлення миру та безпеки. Жіночий рух має розвиватися незалежно від стану розвитку суспільства – як передумова представленості та впливу жінок [54].

У 2018 році Генеральний секретар закликав держави-члени ООН посилити діяльність щодо шести критичних проблем порядку денного «Жінки, мир, безпека». Адже щошвидшим буде прогрес, тим більш стійкими та краще підготовленими громади будуть у протистоянні будь-якій кризі. Ці 6 пріоритетів включають:

- Забезпечення того, що жінки мають можливість приймати рішення щодо економічних процесів відновлення [58];

- Захист прав жінок правозахисниць та представниць громадянського суспільства у ситуації збройних конфліктів;
- Збільшення фінансування порядку денного «Жінки, мир, безпека»;
- Більше залучення жінок до роботи у поліції та у миротворчих операціях ООН;
- Забезпечення значимої участі жінок у процесах миротворчості;
- Збір, забезпечення доступності більшої кількості даних, доказів та аналізу щодо порядку денного «Жінки, мир, безпека» [61].

1.2 Законодавчі і нормативно-правові аспекти локалізації плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» в Україні

Державна гендерна політика - це діяльність або її відсутність з боку державних органів, спрямована на реалізацію рівних прав, свобод і можливостей жінок і чоловіків, встановлення гендерної демократії та розвиток гендерної культури суспільства.

На сьогодні гендерна політика – частина політики євроінтеграції України, в нашій країні напрацьована нормативно-правова база у питаннях гендерної рівності, яка поширюється на всі сфери життєдіяльності суспільства, відпрацьовуються практики наскрізної інтеграції гендерного підходу, формується інформаційний простір, дружній до ідей гендерної рівності [10].

Забезпечення гендерної рівності – одна з Цілей сталого розвитку ООН. Реалізація резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» (далі – Резолюція 1325) на сучасному етапі розвитку України належить до пріоритетів державної гендерної політики. За останні роки прогалини у законодавстві і нормативних документах щодо забезпечення гендерної рівності у сфері безпеки України скоротились у рази. За цей час було не лише напрацьовано, але й внесено зміни до другого Національного плану дій з виконання резолюції

Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року. Актуальність внесення змін наприкінці 2022 році була очікувано обумовлена суттєвою зміною контексту, а саме - повномасштабним вторгненням росії в Україну. Але ще з самого початку, від затвердження першого НПД 1325 у 2016 році, поступово розпочалась його локалізація – процес перенесення та адаптації на локальний (регіональний) рівень. Першочергово це пов’язано з децентралізаційною реформою в Україні та означає відповідальність органів місцевого самоврядування за імплементацію НПД 1325 на рівні територіальних громад [29]. Водночас, попри відповідність українських доктрин у галузі гендерної рівності зразкам країн ЄС, необхідно констатувати, що безпекові структури у всьому світі будучи переважно патріархатними, зумовлюють недостатнє залучення жінок до процесів забезпечення безпеки, встановлення миру тощо. Для ефективної локалізації НПД 1325 необхідним є узгодження законодавчої і нормативно-правової бази у питаннях децентралізації, гендерної рівності та безпеки [9].

Цілями Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року є:

- Участь жінок у прийнятті рішень;
- Стійкість до безпекових викликів;
- Постконфліктне відновлення і перехідне правосуддя;
- Протидія насильству за ознакою статі та сексуальному насильству, пов’язаному з конфліктом;
- Інституційна спроможність виконавців Національного плану.

Аналіз основної законодавчої і нормативно-правової бази задля визначення ролі та місця територіальних громад у локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року показав таке.

Сучасне українське законодавство надає повноваження ОМС в реагуванні на безпекові виклики. Так, згідно Закону України «Про місцеве самоврядування», ст. 38., «Повноваження щодо забезпечення законності,

правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян», п. 1, «До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: ...б) делеговані повноваження: ...2) вжиття у разі надзвичайних ситуацій необхідних заходів відповідно до закону щодо забезпечення державної і громадської безпеки і порядку, життєдіяльності підприємств, установ та організацій, врятування життя людей, захисту їх здоров'я, збереження матеріальних цінностей» [41].

Згідно Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року, серед його виконавців у всіх п'яти стратегічних цілях визначено органи місцевого самоврядування [39].

У свою чергу Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [40], хоча й не містить безпосередніх тверджень, що стосуються сфери безпеки, своєю метою визначає «...досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства», а також має окремий Розділ V-1 «Запобігання та протидія насильству за ознакою статі». Відповідно, і мету цього ЗУ, і Розділ V-1 слід розглядати як пряму відповідність таким стовпам Резолюції 1325, які стосуються участі жінок у прийнятті рішень, а також протидії насильству за ознакою статі та сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом [].

Аналіз Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердженого операційного плану з її реалізації на 2022—2024 роки, метою якої є зменшення фактичної нерівності жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства та забезпечення впровадження міжнародних та європейських стандартів рівності, показав відповідальність ОМС у реалізації стратегічної цілі 2. «Жінки та чоловіки вільні від насильства, зокрема пов'язаного з воєнними діями та збройними конфліктами, мають рівний доступ до правосуддя та беруть рівну участь у розбудові миру та постконфліктному відновленні», в операційній цілі

2.1. «Створено умови для ефективного запобігання та протидії всім видам насильства за ознакою статі» [43].

Згідно структури національного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, суб'єктом формування та реалізації державної гендерної політики є ОМС. Зокрема, йдеться про визначення в їх складі уповноваженої особи (координатора) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Крім того, на сьогодні напрацьовані НПА, які розкривають питання забезпечення ресурсної бази, яка дозволяє реалізовувати гендерну політику на місцевому рівні. Так, рекомендовано визначити структурний підрозділ, призначити радника [], створити консультативно-дорадчий орган [42], які забезпечать таку можливість.

Окремо слід згадати наказ Міністерства соціальної політики України від 27.12.2022 р. №359 «Методичні рекомендації з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад, розділ 5 якого стосується реагування територіальних громад на надзвичайні ситуації техногенного або природного характеру, збройні конфлікти та війну [].

Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145, має на меті удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі в умовах децентралізації з урахуванням міжнародних стандартів, Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Указу Президента України від 21 вересня 2020 р. № 398 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства» [46], а також підвищення ефективної взаємодії центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадськості [26].

Визначною віхою для України стала ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), яка набрала чинності 01 листопада 2022 року. Цей документ наголошує на всеосяжності політики і загальні зобов'язання у цьому питанні, включаючи регіональні і місцеві парламенти, організації громадянського суспільства. Суголосно одному із стовпів резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», Стамбульська конвенція акцентовано працює на запобігання та протидію домашньому насильству і насильству щодо жінок, пропонуючи такі основні зміни:

- Комплексна підтримка для постраждалих від насильства;
- Доступ до притулків для постраждалих від насильства;
- Розслідуються усі випадки насильства, незалежно від того, хто про них заявив;
- Компенсація для постраждалих від насильства;
- Батьківські права можуть бути обмежені, якщо насильство відбулося у присутності дитини або щодо неї [1].

Всі зазначені повноваження поропляють під юрисдикцію органів місцевого самоврядування і не лише можуть, а мають бути реалізовані у повній мірі, доступно і якісно, оскільки ОМС знаходяться найближче до людей.

Таким чином, можна стверджувати про наявність в сучасних умовах України необхідних законодавчих і нормативно-правових передумов для локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року – як на рівні теоретичного доробку, так і на рівні практико орієнтованих інструментів втілення. Більше того, децентралізація дозволяє територіальним громадам з більшою ефективністю досягати результатів у цьому питанні, адже рівень місцевого самоврядування є найближчим до українських жінок і чоловіків, які є бенефіціарами гендерної політики. Органам місцевого самоврядування, які

займаються локалізацією НПД 1325, залишається лише активніше застосовувати згадану вище напрацьовану законодавчу і нормативну-правову базу.

1.3 Практика Нідерландів щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»

Станом на кінець 2019 року 85 країн мали прийняті Національні плани дій «Жінки, мир, безпека», відповідно до Резолюції 1325.

Нідерланди наразі мають ухвалений четвертий НПД 1325 на період 2021-2025 роки. У ньому зазначено, що основним баченням є «світ сталого миру, безпеки та розвитку для всіх, де рівна участь жінок і дівчат є самоочевидною». Цей НПД 1325 має п'ять стратегічних результатів, які співвідносяться з чотирма основними напрямками порядку денного ЖМБ, а також визначають пріоритет гендерного підходу. Четвертий НПД 1325 Нідерландів був розроблений у процесі консультацій з низкою учасників, включаючи такі міністерства, як Міністерство закордонних справ, оборони, юстиції та безпеки, освіти, науки та культури, а також поліцейська служба. Крім того, участь взяли понад 60 організацій громадянського суспільства. Усі ці учасники разом є частиною голландського партнерства НПД 1325. Четвертому НПД 1325 передують три інших - за періоди 2016-2019, 2012-2015 та 2008-2011 років [9].

У Нідерландах НПД 1325 розглядають, у першу чергу, як стратегічну структуру партнерства між урядом і громадянським суспільством (спільнотою, яка займається саме питаннями НПД 1325) для співпраці або спільних дій, спрямованих на досягнення узгоджених результатів. Управління НПД 1325 також є спільною відповідальністю, однак доступ до фінансування на реалізацію НПД 1325 є відповідальністю кожного окремого члена партнерства. Крім цього, НПД 1325 є ключовою ланкою до основної системи надання грантів Міністерством закордонних справ Нідерландів з питань

«Жінки, мир, безпека» (далі – ЖМБ) - як для окремих програм з ЖМБ, так і для програм з мейнстримінгу ЖМБ [21].

НПД 1325 розробляється, впроваджується і координується урядом Нідерландів (чотирма міністерствами) і підписантами від громадянського суспільства (близько 60 підписантів). Ця спільнота дуже різноманітна – включає великі та малі організації громадянського суспільства (далі – ОГС), що займаються питаннями допомоги та розвитку (місцеві та міжнародні), організації-діаспори, організовані рухи за мир, організації із захисту прав жінок, міністерства та посольства [64].

Мандат координаторів НПД 1325:

- Підготовка та подальші дії за результатами засідань Наглядової ради (щодо розробки, моніторингу та звітності за НПД 1325).

- Підготовка заходів підписантів, що відбуваються двічі на рік (контент та логістика), разом з третіми сторонами, що також можуть долучатись.

- Посилення спроможності учасників НПД 1325 з числа представництва уряду та громадянського суспільства у впровадженні порядку денного з питань ЖМБ, наприклад, шляхом надання підтримки країнам та тематичним групам країн, а також шляхом регулярного випуску інформаційного бюлетеня для підписантів.

- Розширення спільноти НПД 1325, підтримка нових підписантів.

Робота спільноти НПД 1325 включає зустрічі кожні 3 тижні (онлайн/особисто). На порядку денному - актуальні для країни питання, програми, що фінансуються Міністерством закордонних справ (основна частина імплементації НПД 1325), новини від підписантів НПД 1325, майбутні заходи та події, пов'язані з НПД 1325, події або питання, пов'язані з ЖМБ. Протоколи засідань не є публічними.

Наглядова рада працює на більш високому, стратегічному рівні. Членами Наглядової ради є уряд (чотири міністерства) на рівні департаментів: Міністерство закордонних справ, Міністерство юстиції та безпеки, Міністерство оборони, Міністерство освіти, культури та науки. Також до

Наглядової ради включено три організації громадянського суспільства на рівні керівників програм.

Громадянське суспільство та урядовці, що входять до складу Наглядової ради, досягли рівня довіри, який дозволяє вести взаємний конструктивний діалог та надавати рекомендації щодо удосконалення НПД 1325, в тому числі і з боку громадянського суспільства до уряду.

Міністерство закордонних справ Нідерландів вважає Наглядову раду прикладом «системних змін» у впровадженні феміністичної зовнішньої політики, прикладом того, як громадянське суспільство бере активну участь у розробці та впровадженні політики щодо жінок, миру та безпеки.

Мандат Наглядової ради НПД 1325 включає управління інклюзивним та прозорим процесом розробки НПД 1325, забезпечення прозорості імплементації НПД 1325 та управління моніторингом, розширення громадської підтримки резолюції 1325, своєчасну політичну підтримку та залучення.

Таким чином, перевагами такого способу організації діяльності є:

- Інклюзивний спосіб управління НПД 1325, кожен член Наглядової ради оцінюється за власними заслугами та бере участь на рівних умовах;

- Наглядова рада сприяє «інституціалізації взаємної довіри» між урядом та громадянським суспільством. Ця структура сприяє розвитку міцного партнерства та мережі взаємної підтримки, спрямованої на покращення імплементації та моніторингу виконання НПД 1325 [9].

Водночас, попри високий і одночасно інклюзивний рівень організації роботи з імплементації НПД 1325 в Нідерландах, учасники/-ці цих процесів зазначають наявність таких викликів:

- Неможливість зібрати всі дані щодо інвестицій в НПД 1325 через підписантів НПД 1325, що унеможливорює надати загальний огляд фінансових інвестицій в НПД 1325 та тенденцій [15].

- Неможливість відстежити всі джерела фінансування ОГС.

- Фінансування міністерств на розвиток внутрішнього потенціалу та експертизи у сфері ЖМБ є недостатнім у порівнянні з програмами з ЖМБ, що фінансуються ОГС.

- Труднощі з переконанням Міністерства юстиції та безпеки і Міністерства освіти, культури та науки, що необхідно фінансувати виконання НПД 1325. Історично це був «План Міністерства закордонних справ», в який не інвестували інші міністерства, незважаючи на те, що були його підписантами. Але з недавнього часу й інші міністерства взяли на себе зобов'язання працювати на досягнення результатів НПД 1325.

- Міністерство оборони інвестує кошти у ЖМБ у межах своїх повноважень, але не може виокремити інформацію або звітувати про «фінансування ЖМБ» окремо, оскільки фінансова система міністерства цього не дозволяє.

Отже, вище зазначене свідчить про відмінності у контексті НПД 1325 у Нідерландах та в Україні, а саме:

- Передбачуваність ситуації у Нідерландах та її нестабільність в Україні.

- Виключно централізований підхід до реалізації Резолюції 1325 в Нідерландах з причин відносно невеликого розміру країни та щільного розміщення населення в ній, натомість – потреба у локалізації НПД 1325 в Україні через більший масштаб територій та характер організації управління.

- Довгострокова інституціоналізована співпраця між ОГС та урядом у Нідерландах, у свою чергу – лише становлення такої взаємодії у досвіді України.

Підбиваючи підсумок, варто зазначити, що, попри відмінності у досвіді України і Нідерландів у реалізації НПД 1325, має місце спільне розуміння в обох країнах потреби залучення у порядок денний ЖМБ урядів і ОГС.

Висновки до Розділу 1

Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» являє собою вичерпне зобов'язання поважати, забезпечувати та захищати людські права жінок у збройному конфлікті та залучати їх як активних миротвориць. Резолюція 1325 ґрунтується на твердженні, що застосування гендерного підходу може суттєво сприяти підтримці та просуванню міжнародного миру та безпеки [22].

Держави, що ратифікували Резолюцію 1325, беруть на себе зобов'язання розробляти відповідні національні плани дій. Такий досвід вже напрацьовано в Україні (2016, 2020 роки), коли було затверджено Національні плани дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період спочатку до 2020 року, а потім на період до 2025 року. Останню версію НПД 1325 у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ в Україну, було оновлено. У відповідь на НПД 1325 обласні, районні адміністрації та керівництво територіальних громад розробляють власні плани дій, що називається локалізацією НПД 1325.

Втілення планів дій дозволяє надати Резолюції 1325 прикладного характеру, а владі віднайти ресурси для розв'язання потенційних чи реальних конфліктів, та пов'язаних з цим викликів.

Чинна в Україні законодавча і нормативно-правова база з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» дозволяє стверджувати про визначеність державної політики у цьому питанні та можливість реалізації відповідних практик. Оновлений Україною Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року є підтвердженням проведення роботи щодо посилення участі жінок на всіх рівнях прийняття рішення та у всіх процесах, попередження конфліктів, захисту постраждалих, постконфліктного відновлення тощо.

Органи місцевого самоврядування в Україні наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, отже мають розробляти систему заходів, що лягають в основу місцевих (локальних) планів «Жінки, мир, безпека», адже Резолюція 1325 – це частина зусиль з просування гендерної рівності.

Локалізація НПД 1325 – це відповідь на децентралізаційну модель врядування в Україні, оскільки враховує специфіку безпекової ситуації в залежності від особливостей територіальної громади.

Аналіз практики Нідерландів у виконанні Резолюції 1325 продемонстрував важливість синергії уряду і ОГС, залучення громадянського суспільства до прийняття рішень, окремої вагомій ролі у цьому жіночих організацій. Не дивлячись на той факт, що Нідерландам в силу об'єктивних причин не доводиться локалізувати НПД 1325, цінним для України є досвід ресурсного забезпечення виконання порядку денного «Жінки, мир, безпека», а саме – виділення необхідного людського, експертного, часового і фінансового ресурсу.

РОЗДІЛ 2. ВИЗНАЧЕННЯ ЧИННИКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЛОКАЛІЗАЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЛАНУ ДІЙ З ВИКОНАННЯ РЕЗОЛЮЦІЇ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН 1325 “ЖІНКИ, МИР, БЕЗПЕКА”

2.1. Безпекові потреби різних груп населення

Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», окрім іншого, акцентує увагу на гарантіях включення жіночого досвіду, потреб і перспектив у політичні, правові і соціальні рішення, що визначають досягнення справедливого і міцного миру, вимагає докладання зусиль та систем безпеки для захисту жінок і дівчат від насильства за ознакою статі [64].

Концепція безпеки людини вимагає заходів реагування з урахуванням інтересів людини, комплексним підходом, ґрунтуючись на особливостях існуючої ситуації та орієнтуючись на запобігання небезпеці та розширення можливостей різних груп людей, особливо тих, які перебувають у вразливій ситуації.

Безпека людини забезпечує рівну реалізацію громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав. Підхід щодо безпеки людини може посилити здатність протистояти змінам клімату та природним катаклізмам, сприяти мирному і інклюзивному суспільству, протистояти основним причинам бідності, сприяти переходу від гуманітарної кризи до довгострокового сталого розвитку.

Сучасний підхід щодо безпеки людини охоплює цілий спектр труднощів, з якими людство стикається у XXI столітті. Це багатовимірна аналітична структура, яка може допомогти розробити та впровадити комплексні заходи реагування на широкий спектр проблем [47].

Підтримуючи підхід щодо безпеки людини згідно Цілей сталого розвитку ООН, робиться наголос на розробленні стратегій розвитку, які призведуть до створення суспільств, здатних протистояти труднощам, в яких люди захищені

від тривалих загроз, таких як абсолютна бідність, голод, хвороби, насильство, репресії, будь-які раптові збої у своєму повсякденному житті. Одним словом, підхід щодо безпеки людини - це важливіший компонент для досягнення сталого розвитку.

Війна та збройні конфлікти по-різному впливають на жінок, чоловіків, хлопців і дівчат. Хоча вимога призову на військову службу сильно впливає на життя чоловіків, багатосекторальний вплив кризи непропорційно позначається на жінках. Так, жінки становлять більшість серед переміщених осіб усередині країни та за її межами, і вони стикаються зі значно підвищеними ризиками щодо безпеки та захисту. Можливості та ресурси жінок і чоловіків у воєнний час дуже різні. Чоловіки часто першочергово є учасниками бойових дій (добровільно чи примусово). Жіночий досвід частіше зосереджується на забезпеченні виживання для інших членів сім'ї. Тому їх потреби та ресурси, які вони можуть залучати, як правило, різні. Хоча і жінки, і чоловіки можуть піддаватись сексуальному насильству під час конфліктів, жінки частіше зазнають цього типу насильства, ніж чоловіки.

Аспекти безпеки, які наразі розглядаються в системі ООН:

- Фізична / особиста безпека;
- Економічна безпека, працевлаштування і можливості отримання доходу;
- Продовольча безпека;
- Медична безпека;
- Екологічна безпека;
- Громадська безпека;
- Політична безпека / участь у процесах прийняття рішень [1].

Фізична / особиста безпека містить в собі, наприклад, наявність освітлення, укриттів, пунктів, в яких передбачені тепло, вода, електрика, мобільний зв'язок, сигнали оповіщення про небезпеку, відсутність криміногенної небезпеки, діяльність правоохоронних органів, захист від торгівлі людьми, сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом гендерно зумовленого насильства, зокрема домашнього насильства [35].

Економічна безпека, працевлаштування і можливості отримання доходу включають наявність і роботу підприємств різної форми власності, закладів, комунальних установ (соціальних, освітніх, медичних закладах), запобігання та протидію безробіттю, гідна заробітна плата, захист від дискримінації на ринку праці, офіційну зайнятість, наявність «соціального пакету», можливості для працевлаштування різних категорій населення – молоді, жінок з дітьми, осіб передпенсійного віку, наявності соціальних виплат, пенсій, можливість ведення натурального господарства [24].

Продовольча безпека може бути забезпечена наявністю та можливістю займатись натуральним господарством або придбаними продуктами, раціон яких має значення, доступ, у разі потреби до гуманітарної допомоги - продуктових наборів, доступність цін на продукти, безперебійний доступ до питної води належної якості – через мережі централізованого водопостачання, криниці чи підвезення води.

Медична безпека означає доступ до медичних послуг (первинної медико-санітарної допомоги та спеціалізованих послуг для дорослих і дітей, жінок і чоловіків), діагностики, аптечних пунктів, медичних препаратів, швидкої медичної допомоги, професійних медичних працівників тощо. Також медична безпека означає наявність культури звернень за психологічною допомогою з урахуванням травм війни.

Екологічна безпека включає рівень забруднення атмосферного повітря, поводження з твердими побутовими відходами (у тому числі – з пластиком, сухим листям / травою), утилізацію специфічних продуктів, вивчення впливу на екологію та екосистему розірваних ракет, снарядів та звалища розбитої військової техніки [57].

Громадська безпека означає наявність поліцейської дільниці та пожежно-рятувальних станцій, муніципальної варти, доступ до послуг поліцейського, поширеність споживання населенням наркотичних речовин, особливо серед молоді, стан доріг, тротуарів, вуличного освітлення, ситуація з ДТП та травмуванням пішоходів, графік руху громадського транспорту.

Політична безпека / участь у процесах прийняття рішень означає ситуацію з політичною конкуренцією, врахування потреб різних вразливих груп населення, наявність громадських консультативно-дорадчих органів, залучення жінок та інших груп населення, які перебувають у вразливій ситуації, до прийняття рішень, активізм в громаді.

Інформаційна безпека включає наявність мобільного зв'язку та Інтернет покриття, доступність оплати за ці послуги, вплив інформаційно-психологічних спеціальних операцій, рівень критичного мислення населення, навички протидії фейкам та дезінформації, механізми протидії дезінформації в громаді.

Заходи із забезпечення безпеки людей мають:

- Бути інклюзивними та заснованими на широкій участі;
- Управляти очікуваннями та зміцнювати соціальну гармонію;
- Залучати до участі осіб, які переживають стрес, до визначення їх потреб, можливостей реагування на їх почуття відсутності безпеки;
- Визначати, які проблеми незахищеності потрібно усунути, у якому пріоритетному порядку та якими ресурсами [8].

Основний принцип у забезпеченні різних аспектів безпеки є виявлення ризиків, загроз та небезпеки і усунення їх корінних причин. Основна увага приділяється превентивним заходам, які мають запобіжний характер і є проактивними.

Крім того, не менш важливим є дотримання такого принципу системи ООН як «ніхто не має бути залишеним осторонь», що передбачає увагу до різних груп населення, зокрема, тих, які перебувають у вразливій ситуації [60]. У контексті Резолюції 1325 до них належать: внутрішньо переміщені особи, постраждалі від насильства, пов'язаного з конфліктом, постраждалі від тортур, особи, постраждалі від торгівлі людьми, особи з інвалідністю, маломобільні групи населення, люди похилого віку, ветерани і ветеранки та інші.

Окремо можна прогнозувати потребу акценту на забезпеченні безпекових потреб ветеранок і ветеранів. Це потреби, які можуть бути неочевидними,

пов'язаними з фізичною небезпекою для інших, оскільки демобілізовані жінки і чоловіки потрапляють до групи ризику щодо вчинення насильства, зокрема - гендерно зумовленого. Тому принаймні інформування їх щодо питань запобігання та протидії гендерно зумовленому насильству через інформаційні хаби, до яких звертаються ветеранки і ветерани за іншими послугами, з урахуванням тенденцій часу, має бути посиленим [3].

2.2. Особливості і потреби органів місцевого самоврядування в Україні як імплементаторів політики гендерної рівності і безпекової політики

Особливістю місцевого самоврядування України є виборчий принцип формування органів влади на місцевому рівні. Це надає можливість громаді активно визначати своє представництво та впливати на прийняття рішень на рівні місцевих органів влади.

Потреби органів місцевого самоврядування України - поліпшенні життя громадян і громадянок через розвиток всіх сфер життєдіяльності, в яких ОМС мають повноваження. Наприклад, вирішення питань безпеки, локального благоустрою, розвиток комунальних служб, а також забезпечення доступу до освіти та охорони здоров'я є важливими завданнями. Органи самоврядування мають активно працювати над забезпеченням якісних муніципальних послуг для задоволення потреб громади.

Реалізація органами місцевого самоврядування України гендерної політики відбувається через впровадження гендерно орієнтованих програм. Наприклад, вони активно пропагують участь жінок у виборчих процесах та роблять акцент на забезпечення рівних можливостей у соціальному та економічному житті [55]. Це сприяє побудові інклюзивного суспільства, де

кожна людина має можливість скористатись своїми правами людини, без обмежень можливостей і із справедливим розподілом обов'язків.

Реалізація органами місцевого самоврядування України політики безпеки відбувається через активну співпрацю не лише з поліцією та іншими правоохоронними органами, а із структурними підрозділами, які забезпечують фізичну / особисту безпеку, економічну безпеку, працевлаштування і можливості отримання доходу, продовольчу безпеку, медичну безпеку, екологічну безпеку, громадську безпеку, політичну безпеку / участь у процесах прийняття рішень. Реалізація програми безпеки включає в себе, в першу чергу, навчання місцевого населення навичкам безпеки, а також впровадження систем відеоспостереження, організацію громадських патрульних тощо. Це сприяє зменшенню почуття незахищеності, безпорадності, натомість забезпечує відчуття безпеки серед громадян.

Участь жінок у системах раннього попередження небезпеки має свої особливості, зокрема:

- багато систем раннього попередження про небезпеку значною мірою не враховують гендерні аспекти та рідко спеціально націлені на участь жінок;

- системи раннього попередження про небезпеку не враховують інформацію, яку надають жінки, а також потенційний внесок жінок у процеси запобігання небезпеці;

- жінки, як правило, беруть активнішу участь на рівні громади, ніж у формалізованих структурах;

- голоси жінок мають бути почуті на національному та місцевому рівнях.

Основні виклики, з якими стикаються територіальні громади, особливо у сільській місцевості (де частіше дотримуються традиційних цінностей), у питаннях забезпечення гендерної рівності:

- Поширення гендерних стереотипів, які і на міжнародному рівні визнано першопричиною для упереджень, дискримінації, насильства. У сільській

місцевості люди в більшій мірі схильні покладатись на традиційні уявлення про стосунки чоловіків і жінок, в яких по відношенню до жінки є чітка вимога бути гарною господинею, берегинею, матір'ю, дружиною. І, якщо жінка не відповідає таким вимогам, причиною цього вбачають негативний вплив емансипації жінок та гендерної рівності. Такими ж стереотипами можуть керуватись і самі жінки в сільській місцевості, тому схильні відчувати провину за власну «неправильну» поведінку, приховують насильство щодо себе, щоб не мати суспільного осуду [62];

- Не сприйняття гендерної нерівності як серйозної проблеми, у тому числі, коли йдеться про домашнє насильство, тим паче – про психологічне чи економічне насильство. Зрештою це призводить до більш жорстких форм насильства, від яких жінку, дитину потрібно рятувати, коли наслідки вже набагато складніші. Сама жінка через те, що в громаді легко може бути надано розголосу неприємної для неї ситуації (оскільки «всі про всіх все знають»), схильні терпіти і зрештою приймати за норму насильства щодо себе;

- Часом викликом стає недостатня увага до цієї проблеми з боку місцевих служб, які вважають, що вразливість жінки - це її приватна справа і тим паче не виправдано витратити кошти на розбудову спеціальних послуг для жінок;

- Брак у громад коштів на фінансування цієї важливої сфери людських відносин, недостатнє використання можливостей міжмуніципального співробітництва, яке могло би оптимізувати витрати, наприклад, на послуги із запобігання та протидії гендерно зумовленому насильству [34];

- Недостатня координація суб'єктів взаємодії у запобіганні та протидії гендерно зумовленому насильству. Не дивлячись на те, що існує відповідний Порядок взаємодії (Постанова КМУ від 22 серпня 2018 року № 658), не завжди громада може мати достатньо ресурсу, зокрема – людського, експертного для того, щоб налагодити скоординовану допомогу постраждалій особі [51];

- Труднощі з організацією програм для кривдників на місцевому рівні – на це не вистачає спроможності, коштів, знання того, яким чином це все має організовуватись і працювати [11].

В цілому ж діяльність на місцевому рівні у питаннях гендерної рівності має зосередити свою увагу на жінках і консультуватись з жінками, зміцнити навички жінок щодо учасництва, уповноважувати жінок, виявляти та усувати перешкоди для участі жінок.

З досвіду локальних планів дій на виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», частіше зміст заходів включає:

- Створення та постійне оновлення бази даних осіб, які знаходилися / знаходяться в умовах дії військового конфлікту (учасники/-ці та ветерани/-ки війни, внутрішньо переміщенні особи, діти, що мають статус постраждалих внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів);

- Вивчення та визначення потреб осіб, які постраждали або перебувають в умовах дії військового конфлікту шляхом опитування, анкетування, проведення круглих столів;

- Формування та оновлення бази даних органів, установ, організацій, які надають послуги із консультування, правового захисту, психосоціальної підтримки постраждалим від гендерно зумовленого насильства для ветеранів/-ок війни;

- Організація взаємодії виконавчого комітету, соціальних служб, поліції, громадського активу з вирішення питань надання допомоги, захисту і підтримки постраждалим від гендерно зумовленого насильства;

- Розробка плану реагування для осіб, що опинилися у ситуації гендерно зумовленого насильства;

- Проведення інформування населення щодо дій у разі виникнення гендерно зумовленого насильства;

- Сприяти участі у навчанні посадових осіб місцевого самоврядування з питань реалізації резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»;

- Організація та здійснення інформаційно-просвітницьких заходів, лекцій на території сільської ради з метою підвищення рівня інформованості населення щодо гендерної рівності, запобігання домашньому насильству та протидії гендерно зумовленому насильству;

- Проведення для педагогічних працівників та батьків навчань з питань безпеки життєдіяльності дівчат і хлопців, зокрема щодо поводження з вибухонебезпечними предметами, здійснення психологічної підтримки з питань подолання психологічних травм у дівчат і хлопців, які постраждали від військового конфлікту;

- Проведення інформаційно-просвітницької роботи щодо формування у молоді стійких норм культури миру, толерантності, запобігання конфліктам;

- Підтримка формування активної громадськості: утворення громадських організацій, асоціацій, об'єднань, груп тощо;

- Залучення дівчат та жінок до налагодження діалогу та до вирішення конфліктів на рівні громади із застосуванням медіації, фасилітації.

Зазвичай зазначений перелік ініціатив може бути реалізованим ОМС на рівні і невеликих громад (з населенням до 10 000 осіб).

Ці ініціатив можуть бути об'єднані в окрему програму розвитку – місцевий план дій 1325, - що автоматично потраляє до категорії гендерно чутливої бюджетної програми, якщо передбачено її фінансування, адже вона:

- враховує гендерний аспект, містить характеристики щодо цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (гендерної рівності);

- зменшує гендерні розриви;

- усуває гендерну дискримінацію;

- послабляє негативні та посилює позитивні тенденції у відповідній сфері з точки зору забезпечення гендерних потреб.

В такій програмі гендерний підхід інтегровано на рівні назви, гендерно специфічної мети, завдань, напрямів діяльності, результативних показників. При цьому програма орієнтована на конкретні групи жінок та чоловіків, створює рівні можливості для жінок і чоловіків з різними соціальним досвідом, усуває ієрархію статей.

У практичному аспекті така програма має безпосередній зв'язок із результатами гендерного аналізу, включає роботу із цільовими аудиторіями, які перебувають у більш вразливому чи менш вигідному становищі, складається із заходів для впливу на гендерні проблеми, через використання таких категорій як «жінки», «чоловіки», «дівчата» і «хлопці» звертає увагу та робить гендерні проблеми видимими, охоплює практичні і стратегічні потреби різних груп людей.

Таким чином, програми, бюджети та управлінські рішення стають гендерно чутливими, адже інфраструктурою, послугами, простором мають користуватися люди різного віку і різної статі, різного соціального становища і стану здоров'я, а політики мають бути спрямовані на зменшення гендерних розривів [16].

За результатами реалізації регіональних та місцевих планів дій 1325 готуються регіональні доповіді про виконання Національного плану дій 1325, що передаються до Міністерства соціальної політики, та наповнюють державну доповідь про виконання Національного плану дій 1325.

2.3. Гендерна інтеграція у муніципальні послуги на рівні територіальних громад в Україні

Наразі в Україні відбувається перехід від традиційної до соціально-сервісної держави. У контексті локалізації НПД 1325 варто забезпечення

безпекових потреб розглядати як надання органами місцевого самоврядування відповідних послуг. Послуга – це вид корисної діяльності, який не створює матеріальних цінностей або самостійного матеріального продукту, а, відповідно до міжнародного стандарту ISO 9004-2, це результат безпосередньої взаємодії виконавця і споживача (замовника), а також власної діяльності виконавця по задоволенню потреб замовника. Таким чином, послуга є основним способом реалізації посадовими особами завдань і функцій влади в межах своєї компетенції.

Муніципальні послуги, як і будь-які дії органів виконавчої влади, до яких відносяться ОМС, впливають на життя громадян/-ок. Через послуги ОМС взаємодіє з громадянами/-ками. При цьому муніципальна послуга включає:

- захист прав і законних інтересів громадян і організацій;
- розподіл матеріальних ресурсів;
- надання інформації, консультацій і методичної допомоги.

Як послугу також слід розглядати діяльність з прийняття рішень. У нормативно-правових актах, зокрема, у наказі Міністерства фінансів України від 29.12.2018 р. № 1209 «Про внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України», напрями використання бюджетних коштів – це дії (заходи), пов'язані з наданням публічних послуг та/або забезпечення надання таких послуг, що спрямовуються на досягнення мети та забезпечують виконання завдань в межах коштів, передбачених рішенням про місцевий бюджет на виконання бюджетної програми (п.9 Паспорту бюджетної програми) [52].

Згідно Закону України «Про національну безпеку України», громадська безпека і порядок, як захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, є пріоритетним завданням діяльності й органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз. Задля виконання цього завдання ОМС наділені визначеними Конституцією і законами України

повноваженнями, інформують про свою діяльність у виконанні завдань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони, а також здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони. І хоча послуги з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, закріплені за Національною поліцією України, ініціатива щодо поліцейського офіцера громади в системі забезпечення правопорядку і цивільного захисту в територіальній громаді означає поступове поширення і подальшого перспективного закріплення цього повноваження і на місцевий рівень [7].

Водночас, послуги із забезпечення безпеки, як нами зазначено у підрозділі 2.1, охоплюють набагато ширше коло повноважень, і, відповідно, послуг, які мають надаватися ОМС на рівні територіальних громад.

Розглядаючи перелік найбільш поширених ініціатив з локалізації НПД 1325 в громадах, маємо зауважити, що вони стосуються:

- послуг освіти, адже охоплюють формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, згідно Закону України «Про освіту»;

- послуг позашкільної освіти, адже розвивають здібності вихованців, учнів і слухачів, задовольняючи їх інтереси і потреби у професійному визначенні, включаючи, зокрема, й військово-патріотичний напрям, згідно Закону України «Про позашкільну освіту»;

- соціальних послуг, згідно Закону України «Про соціальні послуги»;

- послуг соціального становлення та розвитку молоді України, згідно однойменного закону.

Гендерний аспект може бути інтегрованим у надання муніципальних послуг, зокрема, через напрацювання методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі Міністерства фінансів України. Адже, «головний розпорядник має

прагнути врахувати гендерний аспект при визначенні обсягу та якості усіх публічних послуг, що надаються в межах бюджетної програми» [53].

Гендерний аналіз, який рекомендовано проводити задля удосконалення муніципальних послуг, має визначати і вивчати такі питання:

- цільові групи отримувачів послуг за такими ознаками як стать, та, у разі доцільності, вік, місце проживання, стан здоров'я, етнічне походження, соціально-економічний статус тощо;
- потреби та інтереси цільових груп отримувачів послуг;
- обсяг та якість послуги з точки зору забезпечення потреб цільової групи;
- рівень розвитку інфраструктури, необхідної для надання послуги;
- перешкоди у доступі до послуги, в тому числі для різних груп жінок і чоловіків;
- частка населення, яка теоретично може одержувати послугу, але не користується нею;
- цільові групи надавачів послуг за такими ознаками як стать та, у разі доцільності, іншими, зокрема за видами діяльності відповідно до службових обов'язків;
- рівень забезпечення потреб надавачів послуги.

Поряд з цим доцільними на даному етапі розвитку суспільства є муніципальні послуги, спрямовані не лише на досягнення гендерної рівності, а й на уповноваження жінок, покращення їх соціально-економічного та політичного статусу. Таким чином, гендерна інтеграція до будь-яких муніципальних послуг сприяє локалізації НПД 1325, який є частиною зусиль з просування гендерної рівності та відновлення справедливості у питаннях становища жінок [36]. Якщо ж керуватись підходом системи ООН до розуміння безпекових потреб жінок і чоловіків, то гендерна чутливість при задоволенні цих потреб через надання послуг у всіх сферах життєдіяльності, що відображено у програмах соціально-економічного розвитку громад, є діями на локалізацію НПД 1325. Звичайно, окреме фокусування та артикулювання

цього завдання робить не лише більш видимою локалізацію порядку денного ЖМБ, а й привертає увагу до внеску жінок у суспільний розвиток, надає йому значимості, робить очевидною потребу залучення у цю справу додаткових ресурсів [66].

Активність місцевої влади у гендерній інтеграції до всіх надаваних послуг через включення цього питання до всіх програм розвитку громад свого часу Міністерством розвитку громад і територій України була окреслена у семи кроках:

1. Розроблення типових гендерних профілів / паспортів / портретів громад. Вони потрібні як основа для аналізу гендерних потреб та врахування їх у місцевих планах та бюджетах [13];

2. Впровадження гендерно орієнтованого бюджетування. Адже це не лише питання спрямування коштів на відповідні проекти, а ще й питання ефективності використання бюджетних коштів [25].

3. Збільшення кількості гендерно орієнтованих проектів шляхом закріплення на законодавчому рівні заборони на будівництво та на введення в експлуатацію багатоквартирних житлових будинків, не забезпечених соціальною інфраструктурою, зокрема дитячими садками, навчальними та медичними закладами. Збільшення кількості проектів, які фінансуються / співфінансуються з державного бюджету (державного фонду регіонального розвитку, субвенції з державного бюджету) або місцевих бюджетів.

4. Впровадження гендерно-правової експертизи проектів НПА органів влади, а також рішень органів місцевого самоврядування.

5. Створення секторальної Гендерної Платформи для територіальних громад.

6. Розбудова руху «Громада розвитку можливостей жінок».

7. Врахування в Індексі регіонального людського розвитку гендерних показників.

Програми розвитку громад при цьому мають відображати не лише основні завдання, а й гендерно-специфічну мету, що передбачає планування конкретних заходів, спрямованих на зменшення або усунення нерівності. При цьому типовою помилкою стосовно визначення послуг / заходів в межах програм є адресація «середньо-статистичній групі», не враховуючи реальних потреб / можливостей жінок і чоловіків, та / або коли послуги / заходи є недоступними для різних груп жінок і чоловіків (зазвичай, тих, які перебувають у вразливій ситуації).

Гендерний аналіз заходів / послуг програм розвитку громад має давати відповіді на такі питання:

- Скільки жінок і чоловіків отримують користь від програмної діяльності/ послуг, що надаються?
- Чи по-різному жінки та чоловіки користуються послугами?
- Чи існують перешкоди для користування послугами? Чи пропонуються окремі послуги жінкам і чоловікам? Чи відповідають ці послуги їх потребам?
- Хто не користується послугами і чому?
- Наскільки жінки і чоловіки задоволені якістю надаваних послуг? Чи достатній обсяг надаваних послуг для задоволення попиту на них?

В умовах гендерної інтеграції у послуги, що забезпечують безпеку різних груп населення, особливий акцент на включенні питань, спрямованих на досягнення цілей гендерної рівності. Така діяльність передбачає проведення трьох взаємопов'язаних кроків:

- визначення заходів у рамках бюджету сектора / програми, яка сприятиме досягненню гендерної рівності;
- розрахунок витрат на здійснення заходів, спрямованих на досягнення цілей гендерної рівності;
- визначення відповідальної структури та виділення фінансування.

Аналіз розподілу видатків із розбивкою за ознакою статі ключає аналіз потреб жінок і чоловіків та визначення того, чи відповідає програма різним

потребам шляхом надання конкретних послуг, чи достатній наявний бюджет для :

- реалізації програми з урахуванням кількості осіб у цільовій групі;
- надання послуг і здійснення видів діяльності, що відповідають можливо різним потребам жінок та чоловіків.

Таким чином гендерна чутливість при наданні послуг, що задовільняють безпекові потреби, означає зміни і методи, чутливі в гендерному відношенні, якщо вони враховують існуюче становище жінок і чоловіків, не погіршують становище жінок і чоловіків, сприяють встановленню гендерного балансу. Гендерна чутливість передбачає, в першу чергу, розуміння цінностей гендерної рівності, зміни ставлення людей до цієї цінності на прихильне.

Висновки до Розділу 2

Основні чинники, які впливають на локалізацію НПД 1325, - це розуміння ОМС особливостей безпекових потреб різних груп населення, їх ідентифікація, а також – потреби і спроможність ОМС у реалізації політики гендерної рівності і безпекової політики.

Перше вимагає виходу за рамки стереотипного розуміння безпеки людини як лише фізичного благополуччя, натомість – застосування підходу системи ООН, який охоплює фізичну / особисту безпеку, економічну безпеку, працевлаштування і можливості отримання доходу, продовольчу безпеку, медичну безпеку, екологічну безпеку, громадську безпеку, політичну безпеку / участь у процесах прийняття рішень. Крім того, не менш важливим є дотримання такого принципу системи ООН як «ніхто не має бути залишеним осторонь», що передбачає увагу до різних груп населення, зокрема, тих, які перебувають у вразливій ситуації.

Основна потреба ОМС в Україні – це підвищення спроможності у реалізації повноважень. Брак навичок у місцевого самоврядування щодо реалізації політики рівноправ'я та обмежене розуміння безпекової політики призводить до низької пріоритизації порядку денного «Жінки, мир, безпека». А несприйняття громадських організацій як партнерів, низька спроможність до співпраці з міжнародними донорами позбавляє ОМС потенційних додаткових ресурсів.

Гендерна інтеграція до укладання програм розвитку є передумовою надання гендерно чутливих муніципальних послуг, які задовільняють, зокрема, й безпекові потреби різних груп населення. Окремі гендерно чутливі бюджетні програми, що локалізують НПД 1325, так звані місцеві плани дій 1325, - це сприяння забезпеченню рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а також дії на уповноваження жінок. На забезпечення безпекових потреб у різних сферах життєдіяльності на місцевому рівні також можуть працювати інші галузеві програми – у сфері освіти, соціального захисту, підтримки і розвитку молоді – якщо вони спрямовані на подолання нерівності, гендерних розривів. Важливим є визначення гендерно чутливої мети, завдань, визначення цільових груп, індикаторів результативності з розбивкою за ознаками статі, віку, місця проживання, стану здоров'я та інших дотичних. Фінансування цих програм, а також зазначення у них таких категорій як «жінки», «чоловіки», «дівчата», «хлопці» надає значимості цінностям гендерної рівності, підкреслює участь жінок та інших груп населення у суспільно-економічному розвитку громади.

РОЗДІЛ 3. ЛОКАЛІЗАЦІЯ ПЛАНУ ДІЙ З ВИКОНАННЯ РЕЗОЛЮЦІЇ РАДИ БЕЗПЕКИ ООН 1325 “ЖІНКИ, МИР, БЕЗПЕКА” ЯК ВІДПОВІДЬ НА БЕЗПЕКОВІ ПОТРЕБИ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

3.1. Органи місцевого самоврядування у структурі Національного гендерного механізму в Україні: зв'язок з локалізацією НПД 1325

Згідно ст. 7 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», до суб'єктів формування та реалізації державної політики у складі Національного механізму забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерної рівності) в Україні, належать органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, а саме:

- Уповноважені особи (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- Відповідальні структурні підрозділи з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- Радники з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

- Консультативно-дорадчі органи, до компетенції яких віднесено питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

- Окрему роль в національному механізмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (гендерної рівності) в Україні відіграють громадські та міжнародні організації. Зокрема, вони можуть:

- брати участь у розробці рішень, що приймаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань гендерної рівності,

- брати участь у реалізації загальнодержавних та регіональних програм;
- делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів, що створюються при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування;

- проводити моніторинг з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобіганні та протидії насильству за ознакою статі;

- здійснювати іншу діяльність відповідно до свого статуту та законодавства України щодо забезпечення гендерної рівності, запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, протидії торгівлі людьми.

Роль громадських об'єднань у формуванні та реалізації державної гендерної політики є дуже важливою. Вони виступають як ініціаторами політики, так і її імплементаторами, виконуючи також моніторингову функцію. Форми та формати співпраці органів влади та громадських організацій є різноманітними й не вичерпуються участю в консультативно-дорадчих органах.

Консультативно-дорадчі органи – це громадські ради, експертні та робочі групи, мережі експертів тощо, які працюють при ЦОВВ, обласних державних адміністраціях, органах місцевого самоврядування. КДО з питань гендерної політики (або органи, до компетенції яких належить розгляд таких питань) станом на 30 жовтня 2020 р. сформовано у 9 ЦОВВ та в усіх обласних державних адміністраціях.

Створення консультативно-дорадчих органів при ЦОВВ дозволяє залучати широке коло фахівців та експертів під час розробки, впровадження, моніторингу та аналізу державної політики, тому наявність лише 9 консультативно-дорадчих органів у міністерствах та інших ЦОВВ обмежує такі можливості.

Радників з гендерних питань станом на кінець 2020 року на громадських засадах призначено у 8 обласних державних адміністраціях. При призначенні

радників з гендерних питань використовуються різні моделі. Є, наприклад, радники, чия діяльність підтримується проектами міжнародних організацій у рамках міжнародної технічної допомоги. Є також особи, які працюють радниками керівника або заступника керівника ЦОВВ і на яких покладено додаткові функції радників з гендерних питань [33]. Прийняття у 2020 р. постанови Кабінету Міністрів України № 930, якою затверджене Типове положення про радника керівника з гендерних питань та Типове положення про відповідальний структурний підрозділ, стало важливим кроком для посилення інституційного механізму державної гендерної політики на галузевому та регіональному рівнях [20].

Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” належить до пріоритетів державної гендерної політики в Україні, тому держава має вжити важливих заходів щодо здійснення порядку денного ЖМБ як на національному, так і на місцевому рівнях. В процесі локалізації НПД 1325 будуть мати значення такі тенденції:

- Збільшення представленості жінок у секторах безпеки та оборони;
- Розширення співпраці з місцевими органами влади у справі здійснення ЖМБ на місцевому рівні;
- Виділення ресурсів місцевих адміністрацій з метою ефективного здійснення ЖМБ;
- Зміцнення співпраці з міжнародними організаціями та організаціями громадянського суспільства у справі посилення потенціалу органів влади та жінок на низовому рівні.

При цьому локальний план дій має ґрунтуватися на:

- Принципах міжнародної та національної законодавчої бази з питань ЖМБ;
- Виконанні цілей, завдань та заходів НПД 1325 на місцевому рівні;

- Виявленні конкретних потреб та проблем жінок, дівчаток та різних інших груп у громаді;

- Процесі участі, забезпечення тісної співпраці з державними органами, місцевими органами, міжнародними організаціями, ОГС, під час процесів розробки, реалізації, моніторингу та оцінки локального плану дій 1325 (далі – ЛПД 1325) [6].

ЛПД 1325 має мати окремий бюджет для реалізації встановлених цілей, завдань та заходів для досягнення результатів та впливу на якість життя жінок та дівчаток у громадах.

Переваги локалізації НПД 1325 включають підвищення наочності та підзвітності національних зобов'язань щодо виконання Резолюції 1325, підтримку в об'єднанні різних політик в рамках регіональних (обласних) / місцевих програм, розширення координації між державними органами та адміністраціями регіонів, областей та громад, підвищення координації між органами місцевого самоврядування та цільовими групами жінок та молоді, сприяння своєчасному виявленню специфічних потреб цільових груп жінок і молоді та адекватному реагуванню на них. Крім того, це означає чіткий розподіл обов'язків та підтримку для виявлення потенційних партнерів громадянського суспільства для реалізації Резолюції 1325, підвищення ефективності роботи з допомогою раціонального витрачання обмежених ресурсів шляхом визначення пріоритетів у кількох областях і зосередження на них уваги, залучення зацікавлених сторін у прозорі та спільні процеси підготовки, реалізації, моніторингу та оцінки НПД 1325, що призведе до зміцнення довіри населення, у тому числі серед жінок та молоді, сприяння процесам моніторингу та оцінки шляхом визначення цілей, завдань, заходів та їх показників, які можуть покращити реалізацію та підвищити підзвітність.

Органи місцевого самоврядування, будучи састоїною національного гендерного механізму, у стратегічному плануванні місцевого соціально-

економічного розвитку, має спиратись на підхід, що базується на дотриманні прав людини та гендерній рівності (далі – ППЛ і ГР) [23]. Цей підхід відповідає зобов'язанням, зазначеним на рівні Конституції України, Цілей сталого розвитку ООН, Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і її державами-членами, з іншої сторони [50], Міжнародної ініціативи „Партнерство Біарріц” з утвердження гендерної рівності [45], національного законодавства щодо протидії насильству за ознакою статі, Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція), НПД 1325 тощо [48].

ППЛ і ГР пояснює, що основна функції влади – це захист прав і свобод людини, а влада має реалізовувати (забезпечувати) права шляхом створення сприятливого середовища. В контексті НПД 1325 йдеться про захист і реалізацію права на життя, заборону катування, право на приватність, заборону дискримінації. Забезпечувати права з боку ОМС означає формулювання і провадження стратегії та політики, спрямованої на прогресивну реалізацію прав, забезпечення адекватних бюджетних асигнувань та виконання в межах максимально доступних ресурсів, ефективно надання муніципальних послуг без дискримінації, допомогу населенню в ситуаціях вразливості та залежності. Така діяльність знижує вразливість людей завдяки роботі з тими, хто є найбільш маргіналізованими та виключеними з суспільства. В цілому підхід, що базується на дотримання прав людини і гендерній рівності, забезпечує максимально можливу доступність послуг і їх якість [38].

Локалізація НПД 1325 спрямована, у першу чергу, на підвищення обізнаності, мотивації та спроможності щодо:

- Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 та інших резолюцій порядку денного «Жінки, мир, безпека»;
- НПД 1325;

- Рекомендацій Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW);

- Кращих практик виконання резолюції Ради Безпект ООН 1325.

Першим кроком локалізації НПД 1325 має стати оцінка потреб владою (включно з ОМС) та громадськістю (громадські організації, експерти і експертки, з особливою увагою до залучення жіночих організацій, представниць груп жінок-ВПО, жінок з груп та громад, що найбільше відчувають наслідки конфлікту) [30].

Розробка регіонального плану дій 1325 передбачає:

- Роботу з вихідними даними, розробку індикаторів;
- Механізм та графік моніторингу і звітності;
- Призначення відповідальних підрозділів, координуючих органів;
- Фінансування.

З боку громадськості бажано відстеження того, чи заплановані в регіональному плані дій 1325 дії спрямовані на сталий результат, в той час як місцева влада має пересвідчитись, чи не перевантажений план заходами і чи не дублює він повністю НПД 1325.

В процесі виконання громадськість може через механізм соціального замовлення для залучення громадських організацій до виконання плану. У свою чергу ОМС координує виконання регіонального плану дій 1325 в рамках загальної координації гендерної політики.

Підвищення спроможності виконавців плану передбачає повне розуміння гендерної проблематики та достатнє охоплення всіх виконавців навчанням.

Інформування населення має відбуватись через залучення різноманітних каналів інформування цільових груп, а влада має висвітлювати проведення заходів відповідно до регіонального плану дій 1325.

Моніторинг виконання регіонального плану дій 1325 має бути системним, з регулярним переглядом результатів та, за потреби, оновленням плану.

Таким чином, локалізація НПД 1325 – це врахування потреб і пріоритетів області, регіону при підготовці і реалізації місцевих планів дій. Локалізація, як підхід, ґрунтується на розробці політики, що виходить за межі звичайної «місцевої ратифікації», коли національну програму чи план просто дублюють на обласному чи районному рівні без уваги до умов, потреб та наслідків. У такий спосіб гарантується узгодження локальної, національної та міжнародної політики і стратегій, орієнтованих на громаду, для забезпечення місцевої участі та зв'язків між місцевими громадами і урядом.

Співпраця з громадянським суспільством, інклюзивний процес розроблення плану дій на основі широкого консультування призводять до кращої реалізації плану дій у подальшому.

При цьому слід пам'ятати про бар'єри для громадсько-політичної участі жінок і чоловіків, які знаходяться у вразливій ситуації:

- Інформаційна, матеріальна, інфраструктурна недоступність для учасництва;
- Брак підтримки з боку суспільства, політичних партій, членів сім'ї;
- Соціокультурна недоступність для осіб з інвалідністю, жінок, що живуть з ВІЛ/СНІД;
- Зміщення пріоритетів у підтримці людей, які перебувають у вразливій ситуації, лише до задоволення базових потреб;
- Низька відповідальність ОМС за створення середовища, в якому люди, що перебувають у вразливій ситуації, могли б скористатись своїм правом участі в управлінні державою.

Поряд з тим, що територіальні громади мають успішні практики громадської участі, що включають комунікаційні майданчики «Влада –

громадські організації», систему інформування і врахування пропозицій громадян/-ок, бюджет участі, конкурси проектів, є так звані «слабкі» місця учасництва на місцевому рівні:

- Консультативно-дорадчі органи, громадські ради не є стійкою, поширеною практикою;
- Не використовується повною мірою інститут радництва з гендерних питань;
- Не розглядаються перспективи учасництва молодих жінок з дітьми, жінок похилого віку (65+ років).

При цьому жінки мають люмежені можливості прямо впливати на рішення та реформи в Україні, а молоді жінки з дітьми, багатодітні жінки, жінки з інвалідністю, жінки, що виховують дітей з інвалідністю, жінки-ромки, жінки ВПО майже виключені із процесів прийняття рішень на місцевому рівні.

Виклики у сфері формування та реалізації сучасної гендерної політики в Україні:

- Активізація антигендерних груп;
- Штучне протиставлення державної гендерної політики та сімейної політики;
- Маніпулювання навколо понять «гендер», «сім'я», «сімейні цінності», «традиційні цінності»;
- Намагання відділити питання гендерної рівності від тематики прав людини та євроінтеграційних процесів;
- «Виведення» гендерної проблематики з проблематики прав людини
- Представлення гендерної проблематики як такої, що стосується лише частини жінок, а не суспільства в цілому.

Досвід звітування регіонів щодо виконання НПД 1325 на період до 2020 р. свідчить про системні проблемні питання, на які слід звернути увагу при виконанні НПД 1325 на період до 2025 року, а саме:

- Загальне звітування без конкретики;
- Звітування по завданнях вибіркоче «на розсуд» відповідального виконавця;
- Ігнорування заходів та показників, які покликані на виконання завдань;
- У разі наявного звітування по показнику, замість кількісного конкретного значення, подання регіонами звітної інформації носить описовий характер;
- Номінальне звітування - ідентична інформація у звіті дублюється по декількох завданнях.

Беручи до уваги цей досвід, НПД 1325 до 2025 року має:

- План заходів з виконання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року;
- Перелік стратегічних цілей Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року, досягнення яких передбачено нормативно-правовими актами, які прямо чи опосередковано стосуються порядку денного “Жінки, мир, безпека”;
- План моніторингу стану виконання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року;
- Форму звіту про виконання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року.

3.2. Рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо локалізації Національного плану дій «Жінки, мир, безпека»

У контексті вище зазначених проблем з локалізацією НПД 1325 до 2020 року та неоптимальної участі ОМС у діяльності Національного механізму забезпечення гендерної рівності наші рекомендації для ОМС включають:

- забезпечити дієвість національного механізму шляхом достатніх людських та фінансових ресурсів;

- забезпечити актуалізацію гендерної проблематики на регіональному рівні, яка включає гендерно орієнтоване бюджетування, гендерний аналіз і яка може застосовуватися у всіх стратегіях і програмах на всіх рівнях для забезпечення у всіх сферах життя суспільства;

- поліпшити збір даних з розбивкою за ознакою статі з урахуванням інших відповідних факторів, необхідних для оцінки результативності та ефективності таких стратегій і програм;

- підвищити рівень компетентностей фахівців з питань забезпечення гендерної рівності, залучених до формування та реалізації державної гендерної політики.

З метою забезпечення гендерної рівності в цілому та локалізації НПД 1325, задля задоволення потреб різних груп жінок і чоловіків, органи місцевого самоврядування мають регулярно виділяти ресурси для реалізації політики соціально-економічного розвитку громади шляхом планування та виконання програм і заходів. Стратегічні та практичні потреби жінок, чоловіків та/або їх груп суттєво відрізняються, тому ефективне та справедливе використання бюджетних коштів можливе лише за умови чіткого розуміння конкретних потреб жінок, чоловіків та/або їх груп на яких і спрямовані стратегія, програма чи захід. Для цього важливо використовувати дані,

зокрема дезеграговані за ознакою статі, та користуватись методичними рекомендаціями Міністерства соціальної політики України з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад. Ще одна причина цього – наявність у вище зазначеному документі окремого розділу 6, що стосується збройних конфліктів та війн. Адже для забезпечення безпеки, доступу до гуманітарної допомоги і захисту, а також задля уникнення перешкод для участі у процесах надання допомоги і захисту, рекомендовано аналізувати / визначати проблеми, з якими зіштовхуються вразливі групи дівчат і хлопців, жінок і чоловіків.

Відповідно до Методичних рекомендацій з реалізації ППЛ і ГР на рівні територіальних громад, моніторинг та оцінювання стану виконання програм розвитку здійснюються із застосуванням гендерно чутливих кількісних та якісних результативних показників програм розвитку (індикаторів), визначених на етапі їх розроблення. Ця діяльність також дозволить реалізовувати завдання, окреслені у НПД 1325 на період до 2025 року.

Беручи до уваги проаналізований дослідниками досвід участі жінок у процесах миробудівництва, можна сформулювати низку відповідних рекомендацій для осіб, які приймають рішення в умовах війни на всіх рівнях:

- Міжнародні громадські організації мають враховувати гендерні аспекти та співпрацювати з місцевими громадськими організаціями. Гендерні питання мають розглядатися як частина планування, реалізації та оцінки кожного проекту розв'язання воєнного конфлікту;

- Війна може створювати можливості для позитивних соціальних змін шляхом трансформації гендерних ролей за умови участі всіх членів і членкинь громади у постійних консультаціях та прийнятті рішень. Тому важливо фіксувати і зберігати це надбання, підкреслювати внесок жінок, який традиційно може нівелюватись та не визнаватись;

- Розвиток мережі експертк/-ів з гендерних питань під час акцентованої уваги до гендерного підходу у гуманітарному реагуванні внаслідок збройного конфлікту, їх участі у миробудівництві є можливістю, що у подальшому стане безцінним здобутком для місцевих громадських організацій;

- Вирішальне позитивне значення має діяльність, яка, виходячи за межі безпосередніх наслідків війни, відстежує випадки насильства, що мають місце у до- і після-воєнному періоді, чи то на місцевому, національному чи міжнародному рівнях;

- Політики та розробники планів мають бути реалістичними щодо впливу, який вони можуть мати на переформатування гендерних ролей. Війна може сприяти переосмисленню суспільних відносин, але, водночас, може поміняти місцями, адаптувати або посилити патріархатну ідеологію, а не кардинально змінити її;

- Залучення чоловіків до виконання порядку денного ЖМБ є надзвичайно важливим для протидії сучасним тенденціям до маргіналізації гендерних питань як жіночих питань.

Як результат роботи над вивченням питання щодо локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”, у свою чергу, нами сформульовано пропозиції для керівництва громад щодо ініціації та розвитку діяльності у цьому напрямку.

**Рекомендації для виконавчих органів місцевого самоврядування
щодо локалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради
Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» до 2025 року та застосування
гендерного підходу до подолання викликів, спричинених
повномасштабним вторгненням рф в Україну**

Короткострокові заходи

Інформування та збір даних:

1. Здійснювати збір і оприлюднення даних щодо складу територіальної громади з урахуванням даних, розподілених за ознакою статі, віку та інших соціально-демографічних характеристик.

2. Активно залучати основних партнерів (у тому числі громадські організації, які представляють інтереси вразливих груп жінок, міжнародні організації, медіа, профспілки, лідерів/-ок думок) і різноманітні канали комунікації (вебсайти, соціальні мережі, месенджери, ЗМІ тощо) задля підвищення рівня поінформованості про послуги та підтримку, які надають ОМС, у тому числі для підтримки різних груп населення в умовах повномасштабного вторгнення рф в Україну [37].

3. У партнерстві з жіночими громадськими організаціями зібрати дані, визначити потребу та забезпечити безперервне надання соціальних і медичних послуг жінкам і чоловікам з вразливих груп (зокрема, людям похилого віку та людям з інвалідністю, представникам/-цям маломобільних груп та ін.), що потребують постійної сторонньої допомоги.

4. Забезпечити збирання статистичних даних та створення бази даних жінок і чоловіків з інвалідністю, дітей з інвалідністю, які проживають у громадах в рамках розробки соціальних паспортів громад, гендерних профілів

громад з метою подальшого використання при розробці місцевих програм, організації надання послуг у надзвичайних ситуаціях.

5. Забезпечити доступність інформування населення про заходи з виконання місцевого плану дій 1325 для людей, які мають обмежений доступ до цієї інформації (з вадами зору, слуху тощо, а також його здійснення (у разі необхідності) мовою національних меншин), надання інформації в доступних формах, забезпечення адаптації офіційних повідомлень, виступів посадових осіб та керівництва. Слід гарантувати надійний і безперебійний доступ до інтернету та вживати заходів для забезпечення доступу до інтернету для людей з низькими доходами.

Розробка гендерно чутливих заходів для забезпечення безпеки:

6. Забезпечити гендерний баланс та включити до складу комісій, робочих груп з реагування на безпекові ризики та з локалізації НПД 1325 на місцевому рівні представників/-ць виконавчих органів ОМС, відповідальних за питання соціального захисту, освіти та науки, уповноважених осіб з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, членів/-кинь консультативно-дорадчих органів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, гендерних експертів/-ок, жіночих і правозахисних організацій.

7. Провести оцінку гендерного впливу нормативних актів на рівні громад щодо реагування на безпекові виклики на жінок і чоловіків, щодо локалізації НПД 1325 відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України №257 від 14.04.2020 «Про затвердження методичних рекомендацій по оцінюванню гендерного впливу галузевих реформ».

8. Використовувати результати досліджень та рекомендації, надані під час проведення оцінок впливу повномасштабного вторгнення РФ в Україну на жінок і чоловіків та їх груп, такі як Оперативна гендерна оцінка, Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення України та інші при розробці

місцевих прогнозних та програмних документів. Проаналізувати вплив локалізації НПД 1325 та його наслідків на жінок, чоловіків та їх груп, зокрема вразливих груп, у межах окремої громади, шляхом проведення гендерного аналізу та консультацій з організаціями громадянського суспільства, які працюють у напрямку захисту прав вразливих груп населення, та з мешканцями/-ками громад.

9. Визначити вразливі категорії жінок і чоловіків, які першочергово потребують соціальної підтримки в контексті локалізації НПД 1325, провести аналіз їх першочергових потреб і можливостей. Розробити заходи для задоволення потреб жінок та чоловіків з вразливих груп, зокрема літніх жінок, жінок з інвалідністю, жінок, що належать до ромів та інших етнічних меншин, жінок, які живуть з ВІЛ, жінок-ВПО, сільських жінок, одиноких матерів, сімей, які живуть за межею бідності та включити їх до прогнозних та програмних документів, що регулюють питання соціальної підтримки.

10. Проводити консультації за результатами гендерного аналізу з консультативно-дорадчими органами з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, експертами/-тками, а також представницями жіночих та представниками інших правозахисних громадських організацій, зокрема представницями вразливих груп задля врахування їхніх потреб під час планування, реалізації та оцінки заходів і формування місцевої політики.

11. Визначити доступність, стан та механізм надання послуг (правових, медико-психологічних і соціальних) для постраждалих від домашнього насильства в контексті локалізації НПД 1325.

12. Оцінити потреби сімей з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку в послугах із догляду за дітьми (закриття дитсадків, перехід на дистанційну форму освіти); розробити довгострокові проекти (у т.ч. у партнерстві з роботодавцями), спрямовані на створення сприятливих умов для

поєднання професійних і сімейних обов'язків для підтримки працюючих жінок з дітьми, а також підтримки інших груп працівниць/-ів із сімейними обов'язками (наприклад, одиноких батьків, тих, які доглядають літніх членів сім'ї чи осіб з інвалідністю).

13. Оцінити потребу сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, у технічних засобах дистанційного навчання школярів (планшети, комп'ютери, доступ до Інтернету), розробити проекти забезпечення права дітей з таких сімей на освіту в умовах локалізації НПД 1325.

14. Застосовувати методологію гендерно орієнтованого бюджетування при розробці та затвердженні бюджетних програм, бюджетних запитів, розподілу та перерозподілу бюджету, особливо з метою надання послуг та задоволення потреб в контексті локалізації НПД 1325. Недопущення зменшення фінансування тих програм, які спрямовані на допомогу вразливим групам жінок, на розширення прав та можливостей жінок, надання послуг постраждалим від гендерно зумовленого насильства, на виконання зобов'язань у сфері забезпечення гендерної рівності та прав людини, для спрямування їх на інші заходи.

15. При підготовці пропозицій до прогнозу місцевих бюджетів, складанні бюджетних запитів місцевим фінансовим органам та головним розпорядникам бюджетних коштів включати пропозиції з їх обґрунтуванням щодо коштів необхідних для проведення заходів: з підтримки жінок і чоловіків та їх груп, зокрема вразливих, фінансування додаткових виплат різним групам працівників/-ць бюджетного сектору з метою забезпечення їх потреб та можливостей.

16. При складанні, затвердженні паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання місцевим фінансовим органам та головним розпорядникам бюджетних коштів враховувати гендерні аспекти, особливо у сферах, які зазнають прямого впливу від локалізації НПД 1325. Це дозволить

виміряти вплив цих заходів на них під час реалізації відповідних бюджетних програм; та оцінити ефективність використання коштів платників податків.

17. При внесенні змін до бюджету, пов'язаних із реагуванням на безпекові виклики, місцевим фінансовим органам, органам виконавчої влади, депутатам місцевої ради, головним розпорядникам бюджетних коштів оцінювати вплив цих змін на жінок і чоловіків та їх групи.

18. У випадку зменшення (перерозподілу) бюджетних призначень за бюджетною програмою, пов'язаною з локалізацією НПД 1325, місцевим фінансовим органам, органам виконавчої влади, депутатам місцевої ради, головним розпорядникам бюджетних коштів запобігати випадкам недосягнення цілей та мети бюджетної програми щодо надання жінкам і чоловікам та їх групам, зокрема вразливим, якісних муніципальних послуг, що є наслідком недофінансування окремих заходів бюджетної програми.

19. При підготовці звіту про виконання бюджету (зокрема пояснювальної записки, інформації про досягнення головними розпорядниками коштів бюджету цілей, мети та завдань бюджетних програм) місцевим фінансовим органам та головним розпорядникам коштів зазначати інформацію про результати впливу реалізованих завдань та заходів, спрямованих на локалізацію НПД 1325, на соціально-економічне становище жінок, чоловіків та/або їх груп, зокрема зменшення гендерних розривів, усунення дискримінації за будь-якою ознакою в усіх сферах життєдіяльності, забезпечення потреб, задоволення інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп, запобігання та протидію домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.

Надання послуг:

20. Забезпечувати доступність муніципальних послуг у сфері охорони здоров'я для жінок і чоловіків різного віку, місця проживання та стану здоров'я, зокрема для людей з інвалідністю з різними видами нозологій.

21. Забезпечити організацію надання послуг жінкам та чоловікам з інвалідністю, дітям з інвалідністю батьки, законні представники, опікуни яких внаслідок повномасштабного вторгнення рф в Україну тимчасово не можуть здійснювати догляд за ними.

22. Підготувати інструкції для соціальних працівників, батьків, опікунів, законних представників/-ць, які виховують дітей з інвалідністю, з урахуванням можливостей громад, щодо дій на випадок виникнення надзвичайної ситуації.

23. Забезпечити соціальних працівників та інших осіб, які надають підтримку особам з інвалідністю засобами особистого захисту

24. Передбачити в планах розвитку громад створення служби перевезення людей з інвалідністю та маломобільних громадян.

25. Забезпечити функціонування ефективної системи раннього виявлення випадків домашнього насильства, зокрема шляхом співробітництва органів місцевого самоврядування, поліції та громадських організацій у здійсненні моніторингу сімей з попередньо зафіксованою історією домашнього насильства та тих, що належать до зони ризику, а також їх інформування щодо наявних механізмів протидії домашньому насильству, в тому числі щодо наявної соціальної, медичної та правової допомоги. Не допустити зменшення фінансових ресурсів, виділених на протидію домашньому насильству, та спрямування їх на інші потреби.

26. Посилити роботу центрів надання адміністративних послуг для забезпечення доступу маломобільних груп населення та інших вразливих категорій до отримання необхідних адміністративних послуг онлайн і безпосередньо в закладі, щоб забезпечити можливість користуватися цими послугами під час надзвичайних ситуацій усім таким категоріям. Забезпечити належне інформування вразливих груп населення про перелік послуг, які

можна отримати онлайн, про механізми отримання таких послуг онлайн та місця доступу до безкоштовного інтернету для отримання таких послуг.

Середньострокові заходи

27. Створити консультативно-дорадчі органи з гендерної політики в тих ОМС, де їх не створено. Включити до їх складу жіночі організації, що представляють інтереси вразливих груп населення.

28. У співпраці з консультативно-дорадчими органами з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, експертами/-ками, а також представниками/-цями жіночих і інших правозахисних громадських організацій, зокрема представницями вразливих груп, провести гендерний аналіз і внести зміни до Стратегій регіонального розвитку областей і Планів заходів з реалізації стратегій розвитку областей на період до 2027 року, стратегій розвитку міст і громад, планів (програм) соціально-економічного розвитку, спрямовані на надання підтримки жінкам, чоловікам та їх групам, зокрема вразливим [44]. Включити заходи, спрямовані на підтримку тих груп жінок та чоловіків, які найбільше постраждали від повномасштабного вторгнення РФ в Україну, наприклад, самозайнятих осіб, жінок-підприємниць, жінок, які втратили роботу, постраждалих від гендерно зумовленого насильства, заходи, спрямовані на підтримку жінок, які зазнають підвищеного навантаження, наприклад, у сфері доглядової праці та ін.

29. Посилити роботу територіальних центрів соціального обслуговування, що надають соціальні послуги для задоволення потреб жінок та чоловіків, які перебувають на обліку у зв'язку зі складними життєвими обставинами; жінок та чоловіків, які потребують допомоги в натуральній та грошовій формі, оскільки їх частка складає більш ніж 2/3 усіх отримувачів допомоги по Україні.

30. Розробити програми розвитку та підтримки жіночого підприємництва, які б включали: організацію спеціальних навчальних бізнес-програм для жінок (зокрема підготовка документів на отримання кредитних та інвестиційних коштів), надання консультацій підприємцям з питань аналізу ринку, визначення бізнес-ніш, проведення інформаційних кампаній, спрямованих на залучення підприємниць.

Напрацьовані рекомендації стали, зокрема, й результатом аналізу практик проєкту «Розбудова мирного, демократичного та гендерно рівноправного суспільства в Україні – Фаза II», що реалізується структурою «ООН Жінки» в Україні у партнерстві з Українським Жіночим Фондом у Сумській, Чернігівській, Кіровоградській, Запорізькій, Луганській та Донецькій областях за фінансової підтримки Уряду Норвегії з 2021 по 2024 роки. Проєкт підтримує виконання Національного плану дій України з імплементації Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир і безпеку» до 2025 року та інших відповідних міжнародних та національних зобов'язань, пов'язаних із просуванням гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в Україні, та сприяє тому, щоб жінки мали можливість брати змістовну участь у процесах розбудови миру та безпеки на всіх рівнях в Україні та отримувати від них рівні переваги. Таким чином, проєкт створює умови, в яких жінки та їхні організації можуть брати змістовну участь у запобіганні конфліктам, їхньому вирішенні та постконфліктному відновленні через мобілізацію жінок, які стикаються з різними формами дискримінації в громадах, що постраждали від конфлікту, розвиток навичок адвокації та розширення їхнього розуміння ключових можливостей відстоювання гендерно чутливих послуг, місцевого розвитку та безпеки громад у контексті поточних реформ, а також сприяє уряду України у виконанні та контролі зобов'язань щодо впровадження порядку денного «Жінки. Мир. Безпека» у стійкий та інклюзивний спосіб [14].

Рекомендації місцевій владі щодо реалізації Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” можуть

надавати громадські організації, які працюють у цій сфері, попередньо провівши гендерний аналіз ситуації в територіальній громаді. Як показує досвід, ці рекомендації зазвичай стосуються 4 основних стовпів, на яких тримається Резолюція 1325.

Так, у частині «Попередження» найчастіше дотичним є зауважити про потребу вживати заходів, спрямованих на подолання гендерних стереотипів, формування моделей поведінки, нетолерантної до проявів насильства в цілому та гендерно зумовленого насильства зокрема. Адже доволі часто на місцевому рівні транслуються гендерні стереотипи, які спотворюють місію жінки в українському суспільстві, зневажають важливим культурним, економічним, політичним, освітнім внеском, що роблять жінки задля подальшого розвитку громади і країни в цілому.

У частині «Захист» релевантним є вжиття заходів на захист від порушень прав людини і дискримінації, оскільки з боку так званих антигендерних рухів мають місце дискримінаційні ініціативи, в яких під прикриттям збереження цінності сім'ї підтримуються заклики до порушення прав людини, до підтримки насильства щодо жінок та домашнього насильства, до невиконання «Національної стратегії у сфері прав людини», до підриву державної гендерної політики, до дискредитації проєвропейського вектору розвитку України тощо [56].

У частині «Участь» перманентно актуальною залишається рекомендація сприянню збільшенню представленості та залученості жінок до складу місцевих рад, адже, згідно даних Центральної виборчої комісії, кількість жінок у депутатських корпусах районних і обласних рад за результатами останніх місцевих виборів (2020 р.) складає 19,48%, а кількість жінок на рівні сільських, селищних, міських голів – 16,56% [12, 27].

У частині «Відновлення» може бути рекомендовано врахування потреб жінок, демобілізованих військовослужбовиць і жінок-ВПО [5, 17]. Адже до

повномасштабного вторгнення РФ, в Україні налічувалось майже 900 тис. ветеранів війни, з яких майже 450 тис. – це ветерани АТО/ООС. На сьогодні, через воєнний стан, офіційні дані щодо кількості мобілізованих в публічному просторі відсутні. Влітку 2022 року Міноборони повідомляло, що було мобілізовано майже 700 тис. осіб до ЗСУ [2]. За попередніми прогнозами Мінветеранів, після нашої Перемоги, кількість ветеранів, членів їхніх сімей та членів сімей загиблих Захисників та Захисниць, а також осіб з інвалідністю внаслідок війни може скласти від 4 до 5 мільйонів осіб. Слід зауважити, що бойові дії тривають і ця цифра буде тільки зростати [4, 32].

Висновки до Розділу 3

Локалізація НПД 1325 в Україні наразі відбувається спорадично і у значній мірі залежить від політичної волі керівництва територіальних громад. Культура залучення громади, а тим паче різних груп населення до прийняття рішень у місцевому самоврядуванні поки що не стала щоденною практикою.

Водночас, кроки до підвищення ефективності локалізації НПД 1325 є, швидше, очікуваними і такими, які поширюються на імплементацію будь-якої демократичної ідеї. Напрацьований нами перелік рекомендацій щодо локалізації НПД 1325 відповідає принципам належного врядування, та включає політику широкої участі, прозорість, підзвітність, відповідальність, моніторинг і оцінку.

Головними рекомендаціями для ОМС у питаннях локалізації НПД 1325 стали - взяття на себе відповідальності за безпекові питання у своїй громаді, врахування потреб різних груп населення, моніторинг результативності проведеної роботи, залучення ресурсу громадських та міжнародних організацій.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вище викладене, зазначаємо, що сформульована нами гіпотеза дослідження підтвердилась. Локалізація Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” в Україні залежить від низки чинників, серед яких – вміння ідентифікувати та реагувати на різні безпекові виклики з урахуванням потреб різних цільових груп, рівень співпраці органів влади та органів місцевого самоврядування з громадянським суспільством, залучення громадянського суспільства до процесу прийняття рішень, навички співпраці ОМС з міжнародними партнерами, гендерна інтеграція у надання послуг на місцевому рівні тощо.

Виходячи із завдань, поставлених у кваліфікаційній роботі, ми дійшли таких висновків:

1. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 – це найкращий міжнародний стандарт досягнення миру та безпеки, який розглядає жінок як суб’єктів процесу встановлення миру та безпеки, адже жінки – носії прав людини, жінки підвищують ефективність встановлення миру та безпеки, жінки і чоловіки по-різному зазнають впливу збройного конфлікту. Резолюція 1325 – це частина зусиль з просування гендерної рівності

Аналізуючи законодавство і нормативно-правові акти України щодо Резолюції 1325, ми визначили, що наявна правова платформа включає, окрім Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, галузеві накази Міністерства соціальної політики. Оновлений Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» передбачає широку участь місцевого самоврядування у його реалізації. Водночас, рекомендаційний характер залучення ОМС (за згодою) залишає прийняття остаточного рішення щодо локалізації за територіальними громадами. Слід зазначити, що виключність сучасного контексту України

(повномасштабне вторгнення росії в Україну) мало би бути, швидше, обґрунтуванням для більш чітких зобов'язань у цьому аспекті. Централізований підхід до організації процесу у збалансованому поєднанні з особливостями ситуації в кожній окремо взятій територіальній громаді дав би змогу досягти основної мети виконання Резолюції 1325, а саме – посилення безпекової спроможності громад та країни в цілому.

Зважаючи на те, що повноцінна участь жінок у питаннях миру і безпеки є частиною загального контексту безпеки, ми дійшли висновку, що цілі локалізації НПД 1325 – це забезпечення безпеки, рівності, протидії різним формам насильства у максимальному наближенні до людини.

Досвід Нідерландів у втіленні НПД 1325 продемонстрував кращу готовність країни до безпекових викликів сьогодення, забезпечення належного рівня підтримки цим питанням, формування свідомого ставлення до ризиків конфліктів, взяття до уваги думок і позицій різних груп громадськості в умовах свободи вибору відповідно до своїх можливостей, одержання несуперечливої інформації щодо переваг, можливостей і викликів чинної політики щодо порядку денного «Жінки, мир, безпека», забезпечення широкого діапазону варіативності пропонованих рішень, що звучать від різних стейкхолдерів.

2. Оцінивши та охарактеризувавши чинники, які впливають на локалізацію Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», ми визначили, що органи місцевого самоврядування у сучасній Україні — це структури періоду швидше початкового формування спроможності реалізовувати повноваження у сфері гендерної рівності та розвитку власних безпекових політик. В цей період територіальні громади починають усвідомлювати складність питань розбудови політик не за звичним принципом реферування національних планів, а укладання власної виваженої стратегії і тактики у всіх сферах життєдіяльності, зокрема тієї, що стосується нових навичок – у сфері гендерної рівності, у сфері безпеки.

Локалізацію слід здійснювати щодо будь-якого НПД, але наразі, у період активної фази війни ми найбільш чутливі до формування готовності громад до безпекової самостійності. Проаналізувавши досвід громад, які беруть участь у міжнародних проєктах щодо НПД 1325, ми виявили, зокрема, потребу політичного керівництва громад у посиленні спроможності у цих питаннях, а також - зацікавленість у залучення додаткових ресурсів (як внутрішніх, так і зовнішніх), включно з можливістю розробки окремих програм, що стосуються порядку денного «Жінки, мир, безпека».

3. Напрацьовані нами рекомендації щодо локалізації НПД 1325 повинні служити одній меті – стимулювати ОМС, формувати у них прагнення до вибору на користь формування безпекової політики, що враховує гендерні аспекти у цьому питанні. Громадські організації та міжнародні партнери здатні допомогти ОМС у цій роботі. На сьогодні можна виокремити різні форми й методи роботи громад у контексті НПД 1325 - це відповідні тематичні гранти на окремі громади, створення коаліцій організацій-партнерів на рівні області у межах локалізації резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” та Національного плану дій з її виконання, кластерні проєкти, які охоплюють одночасно кілька областей і територіальних громад. У більшій мірі застосування наведених методів необхідне, в першу чергу, територіальним громадам, оскільки проваджувана робота на національному рівні часто є недостатньою, а рівень цієї роботи знижується по мірі просування від великих до маленьких громад. Тому ми вважаємо, що на сьогодні варто використовувати якомога більше нових і різноманітних можливостей для локалізації НПД 1325, оскільки всі вони слугують більше ефективному формуванню активної позиції щодо порядку денного «Жінки, мир, безпека» на рівні територіальних громад.

4. Принципи, на яких має базуватись локальна безпекова політика в межах порядку денного «Жінки, мир, безпека», відповідають принципам належного врядування та суголосні системі ООН. Цілей даних принципів мають дотримуватись представники ОМС, які працюють у найближчому

контакті з людьми в громадах. Найголовнішими принципами такої діяльності є повага до гідності кожної людини, толерантність, фокусована увага до людей, які перебувають у вразливій ситуації, довіра та взаємодія у розв'язанні проблем місцевого рівня, забезпечення доступності і якості муніципальних послуг [28]. Ми, у свою чергу, також дотримувалися даних принципів у своїх рекомендаціях ОМС, а також акцентували на особливій вразливості жінок і дівчат в умовах війни та збройних конфліктів. Окрім цього ми звертали уваги на те, що робота з підтримки жінок має посилювати їхню політичну участь, усувати бар'єри, які перешкоджають їх залученню. Уповноваження жінок є важливим елементом у їх підтримці. Це не слід розглядати як дискримінацію щодо чоловіків, оскільки наразі в Україні жінки об'єктивно мають менше можливостей для реалізації своїх прав людини.

5. Розроблення нами рекомендацій для ОМС щодо локалізації НПД 1325 передбачало ретельний аналіз їх повноважень та визначення основних проблем у сфері гендерної та безпекової політики на місцевому рівні, оскільки рекомендації покликані сприяти розвитку інтересу до теми, а також слугувати відповіддю на виклики у цій сфері. На підготовчому етапі ми окреслили: 1) мету рекомендацій – допомога у визначенні кроків для ефективної локалізації НПД 1325; 2) завдання рекомендацій – за допомогою запропонованих кроків виявити власні можливості до реалізації тих чи інших дій; ознайомити з комплексним баченням локалізації, значенням окремих її складових; сформуванню розуміння важливості цілісного підходу у справі локалізації; 3) хронологічну послідовність кроків. Сутність локалізації НПД 1325 полягає у виконанні завдань, які дозволяють сформуванню в громаді сприятливе для реалізації політики гендерної рівності і безпекової політики середовище з урахуванням особливостей територіальної громади, потреб різних груп населення та актуальних викликів часу. Результати обговорення рекомендацій у експертному середовищі довели їх актуальність та доцільність.

В межах скороченої версії рекомендацій для ОМС ми пропонуємо звернути увагу на такі питання:

- Ініціація локалізації НПД 1325 на будь-якому етапі становлення громади, не чекаючи «кращих часів».
- Інтеграція обов'язкового збору даних, пов'язаних із забезпеченням безпеки, та їх використання в стратегії розвитку громади.
- Розбудова ресурсу забезпечення реалізації цілей гендерної рівності (відповідальних осіб, структурних підрозділів, які мають володіти необхідними компетентностями).
- Закріплення відповідальності за локалізацію НПД 1325 у звітності дотичних відділів виконавчих органів місцевої ради.
- Об'єднання зусиль для локалізації НПД 1325 через організацію системної роботи, в якій визначені відповідальні структурні підрозділи виконавчого органу місцевої ради і відповідальні особи; співпраця з місцевими громадськими організаціями, міжнародними партнерами тощо.
- Забезпечення публічності діяльності щодо локалізації НПД 1325, що дозволяє демонструвати наявні прогалини, спонукати інші зацікавлені сторони планувати відповідну діяльність, долати гендерні розриви тощо.
- Вжиття заходів на усунення виявлених прогалин у локалізації НПД 1325 через викорінення причин.
- Забезпечення покращення локалізації НПД 1325 через моніторинг, який спирається на вимірювані показники (індикатори) результативності, що включають дані, дезагреговані за ознакою статі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аваліані М. Практичний посібник для тренерів щодо висвітлення питань порядку денного «Жінки, мир, безпека» та системи раннього попередження. – Norwegian Ministry of Foreign Affairs, UN Women, 2022. - 145 с.
2. Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України / Вебсайт data.mva.gov.ua. URL: <https://data.mva.gov.ua/> (дата звернення: 17.12.2023)
3. Арнаутова В., Лукічов В., Нікітюк Т. Путівник гендерної інтеграції у Збройних Силах України. Формування гендерної компетентності військового професіонала. - Organization for Security and Co-operation in Europe, 2020. – 236 с.
4. Баглай С., Соколова М., Герасим Г., Боброва А., Бабич К., Лексіков Р. Дані про безпеку в Україні: обмеження відомчих показників та наявних підходів. Звіт за результатами дослідження. — К.: Аналітичний центр Cedos, Центр соціології права та кримінології, 2021. — 64 с.
5. Басараба І., Боровик Л., Ісламова О. Проблема жінок-військовослужбовиць в гендерному аспекті // Multidisciplinary academic notes. Science research and practice. Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain. 2022. – P. 513-514.
6. Батанов О. В. Децентралізація та місцеве самоврядування у гендерному вимірі: вітчизняний досвід та міжнародні стандарти // Вісник ДонНУ імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки, 2018. – С. 48-54.
7. Бестік М. Посібник щодо самооцінки з гендерних питань для поліції, збройних сил та сектора правосуддя. - Женева: ЦКЗС, 2011. – 60 с.
8. Бобро Н.В. «Жінки, мир, безпека: місцеві потреби – місцеві рішення»: за результатами опитування / Авіація, промисловість, суспільство: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 18 трав. 2023 р.). – Кременчук - Харків : ХНУВС, 2023. – С. 898-900.

9. Водянніков О. Гендерна рівність. Теорія і практика в порівняльному конституційному праві. - Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. - 250 с.
10. Гендерна політика в нормативно-правових документах: Частина 1 / За заг.ред. Левченко К.Б. / Г.Г. Жуковська, К.Б. Левченко, О.О. Остапенко, О.І. Сулова. - Київ, 2020. - 186 с.
11. Гендерний аналіз регіонального розвитку України. ООН Жінки, 2022. – 142 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2022-11/UNWomenGender%20Analysis%20of%20Regional%20Development%20with%20Annexes_0.pdf (дата звернення: 14.12.2023)
12. Гендерний моніторинг місцевих виборів / Центральна виборча комісія, 2020. URL: <https://cvk.gov.ua/actualnainformaciya/187243.html> (дата звернення: 17.12.2023)
13. Гендерний профіль Сумської області. Гендерний профіль підготовлено спільно робочою групою Сумської обласної державної адміністрації та ГО «Бюро гендерних стратегій та бюджетування» у межах проекту «Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в рамках реформи децентралізації в Україні», що реалізується Структурою ООН Жінки за підтримки Уряду Канади. – 2021, 73 с.
14. Гендерно інклюзивні мирні процеси: зміцнення значущої участі жінок шляхом формування груп підтримки. ООН Жінки, 2021. – 20 с. URL: <https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2021/Proceedings-Gender-inclusive-peace-processes-en.pdf> (дата звернення: 14.12.2023)
15. Гендерно чутливі дані: збирання, аналіз, моніторинг і поширення в Україні. Посібник для розробників статистики. UN Women. - Київ, 2021. – 78 с.
16. Гендерно чутливий підбір та навчання персоналу у сфері протимінної діяльності. Настанови. Посібник. - Organization for Security and Co-operation in Europe, 2021. – 20 с.

17. Давидюк О.О. Інтеграція жінок до силових структур в Україні: соціологічний вимір // Демографія та соціальна економіка.. - № 4, 46. – 2021. - С. 116-133.

18. Демичева А.В. Місто (не)безпекове для жінок // Multidisciplinary academic notes. Science research and practice. Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain. 2022. – P. 515-517.

19. Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.12.2023)

20. Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків / Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 930. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.12.2023)

21. Дрозд О. Гендерна рівність у сфері безпеки й оборони: міжнародний досвід // Адміністративне право і процес. - № 10, 2020. – С.105-110.

22. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців сектору безпеки/ Колектив авторок. – Київ, 2017. – 264 с.

23. Забезпечення гендерної рівності в Україні в умовах війни. ООН Жінки, 2023. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2023-03/Securing%20GE%20in%20Ukraine%20Amidst%20the%20War_UA_14.03.2023.pdf

24. Заключні зауваження Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до дев'ятої періодичної доповіді України. ООН Жінки, 2023. – 46 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2023-09/cedaw_co.pdf.pdf (дата звернення: 14.12.2023)

25. Іваніна Т., Кисельова О., Колодій М. Гендерно орієнтоване врядування. Практичний посібник. – Київ, 2021. – 110 с.
26. Кобзар О.Ф., Кобзар Т.С. Механізм забезпечення гендерної рівності: теоретико-правовий аналіз // Честь і закон. - № 3 (78)/2021. – С.94-100.
27. Левченко Ю.В. Гендерні квоти та представленість жінок в органах місцевого самоврядування у мовах реформи децентралізації // Актуальні проблеми політики. Вип. 67, 2021. - С. 75-81.
28. Литвинюк К., Змисла М., Шуневич К. Моя гендерно чутлива громада. Посібник з надання високоякісних муніципальних послуг із врахуванням гендерного аспекту, 2022. – 56 с. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2022/10/Posibnyk-moya-hromada.pdf> (дата звернення: 14.12.2023)
29. Неприцька Т.І., Неприцький О.А. Розширення можливостей досягнення гендерного паритету в політиці в контексті децентралізації влади в Україні // Політичне життя. - № 1, 2020. – С.44-49.
30. Оперативний гендерний аналіз ситуації в Україні: огляд вторинних даних. ООН Жінки, 2022. – 36 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2022-05/UNWomen_BRIEF_A4_2022_UKR-1.pdf (дата звернення: 14.12.2023)
31. Орловська Н.А., Степанова Ю.П. Актуальні питання забезпечення гендерної рівності у світлі резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй № 1325 та суміжних резолюцій // Південноукраїнський правничий правопис, 2021. - С.20-26.
32. Понад мільйон українців у формі забезпечують оборону країни – Резніков // Журнал Forbes Ukraine, 08 липня 2022 р. URL: <https://forbes.ua/news/ponad-1-mln-lyudey-u-formi-zabezpechuyut-oboronu-ukraini-reznikov-08072022-7072> (дата звернення: 17.12.2023)
33. Порадник для гендерних радників і радниць / За заг. редакцією Левченко К.Б. – 2022. – 67 с. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/2023/25.08.2023/poradnik-dlya-radnikiv-1-1.pdf> (дата звернення: 14.12.2023)

34. Посібник з локалізації та кошторисування місцевих планів дій з виконання резолюції Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй 1325 «Жінки, мир, безпека» в Україні. – ООН Жінки. – 2020, 123 с. URL: https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/2021/6/UnWomen_Localization_Digital-min.pdf (дата звернення 12.12.2023)

35. Практики реалізації Програм зі створення безпечних міст для жінок і дівчат в Україні для втілення подальших дій. ООН Жінки, 2022. – 16 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2022-10/UNW_UNW_Practicies%20within%20Safe%20Cities%20for%20Women%20and%20Girls%20programming%20in%20Ukraine_UKR.pdf (дата звернення: 14.12.2023)

36. Продан І.В. Інструменти впровадження гендерної рівності в органах місцевого самоврядування у м. Львові: Магістерська робота: (073 «Менеджмент») / І.В.Продан / Кафедра управління та організаційного розвитку УКУ; Наук. кер.: О.Вуйцик, доц., к.е.н. – Львів УКУ, 2020. – 127 с.

37. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції комунікації у сфері гендерної рівності / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 79-р, Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-realizatsii-kontseptsii-komunikatsii-u-s79-270123> (дата звернення: 14.12.2023)

38. Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад / Наказ Міністерства соціальної політики України від 27 грудня 2022 р. № 359. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN061235> (дата звернення: 12.12.2023)

39. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р, Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.12.2023)
40. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків / Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 12.12.2023)
41. Про місцеве самоврядування в Україні / Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.12.2023)
42. Про консультативно-дорадчий орган з питань сім’ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми / Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2007 р. № 1087, Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.12.2023)
43. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022—2024 роки / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 р. № 752-р, Київ. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-derzhavnoi-stratehii-zabezpechennia-rivnykh-prav-ta-mozhlyvostei-752-120822> (дата звернення: 12.12.2023)
44. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки / Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.12.2023)
45. Про затвердження плану заходів з реалізації зобов’язань Уряду України, взятих в рамках міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріц” з

утвердження гендерної рівності / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 р. № 1578-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.12.2023)

46. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства / Указ Президента України №398/2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text> (дата звернення: 15.12.2023)

47. Про Національну стратегію у сфері прав людини / Указ Президента України № 119/2021 від 24.03.2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1192021-37537> (дата звернення: 15.12.2023)

48. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) / Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#n2> (дата звернення: 15.12.2023)

49. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 15.12.2023)

50. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року / Указ Президента України № 722/2019 від від 30.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 15.12.2023)

51. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі / Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 17.12.2023)

52. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України / Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2018 № 1209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0081-19#Text> (дата звернення: 17.12.2023)

53. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі / Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text> (дата звернення: 17.12.2023)
54. Розуміння маскуліності та гендерної рівності в секторі безпеки України за міжнародною методологією дослідження «Чоловіки та гендерна рівність», спеціальне видання: сектор безпеки в Україні. ООН Жінки, 2022. – 86 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2022-02/UKR_WEB_Masculinity%20Study.pdf (дата звернення: 14.12.2023)
55. Саприкіна М., Зінченко А., Гондюл О. Звіт за результатами аналізу найкращих практик бізнесу з економічного уповноваження жінок під час повномасштабної російської війни проти України. ООН Жінки, 2023. – 88 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2023-08/best_practice_analysis_private_sector.pdf (дата звернення: 14.12.2023)
56. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 рр. URL: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4> (дата звернення: 14.12.2023)
57. Толочко С.В., Шевченко Н.О. Екологічна безпека як складник культури миру в українців / Духовність особистості: методологія, теорія і практик: збірник наукових праць. – Т.1(103) - 2022. - С. 247-254.
58. Франчук В.І. Економічна безпека держави: історичні аспекти та характеристика сутності // Ефективна економіка. - № 8, 2019. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7368> (дата звернення 13.12.2023)
59. Швидка оцінка: вплив війни в Україні на організації жіночого громадянського суспільства. ООН Жінки, 2022. – 6 с. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2022-03/Rapid%20Assessment%20-%20Womens%20CSOs_UKR-1.pdf (дата звернення: 14.12.2023)

60. Cohn C. Mainstreaming Gender in UN Security Policy: A Path to Political Transformation? // Global governance, 2008. - pp. 185-206.

61. Kreft A-K. The gender mainstreaming gap: Security Council resolution 1325 and UN peacekeeping mandates, International Peacekeeping, 24:1, 2019. – P.132-158.

62. Onyshchenko A., Smith N., Masliaieva A., Kostiuchenko T., Sinechnenko K., Howard C. Baseline study on gender norms and stereotypes in the countries of the Eastern Partnership. UN Women, UNFPA February, 2022. – 206 p.

63. UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security". URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/720/18/PDF/N0072018.pdf?OpenElement> (дата звернення: 12.12.2023)

64. Women, peace and security. Forth Dutch National Action Plan on the implementation of United Nations Security Council Resolution 1325 and successive related resolutions. URL: <http://1325naps.peacewomen.org/wp-content/uploads/2021/05/NationalActionPlan1325-IVWomenPeaceandSecurity.pdf> (дата звернення: 12.12.2023)

65. Women, peace and security in action. 2019-2020 / UN Women, 2020. – 46 p.

66. Women's meaningful participation builds peace. UN Women, 19 October, 2018. URL: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/multimedia/2018/10/infographic-womens-meaningful-participation-builds-peace> (дата звернення: 16.12.2023)